

VEZNO IZVRŠNO VEĆE
CENTAR ZA INFORMACIJU I
DOKUMENTACIJU
Inv. br. 21-61
SIGN.

Андра Ђорђевић

БИБЛИОТЕКА
Министарства Правде
Бр. 617

ПОРОДИЧНО ПРАВО НАСЛЕЂА

1 јануара 1942 год.
у Београду

РЕГИСТАР Бр. 69

ДАНАШЊИМ РОМАНСКИМ И ГЕРМАНСКИМ ДРЖАВАМА

Прештампано из Архива за правне и друштвене науке.

БЕОГРАД

ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ* — ШТАМПARIЈА АЦЕ М. СТАНОЈЕВИЋА
Чика-Љубина улица, 8

1908

Том. 68.

39868

ПОРОДИЧНО ПРАВО НАСЛЕЂА

У ДАНАШЊИМ РОМАНСКИМ И ГЕРМАНСКИМ ДРЖАВАМА

1. — Наслеђе или наследство је *заоставштина* умрлога лица (*defunctus, decujus; оставилац*) посматрана у односу на *наследника* (*heres*). Заоставштину наслеђује само оно лице које је нарочито за то *позвано*. Позив за наслеђивање *опредељује* наследника; он му заснива *субјективно право* или *овлашћење* да задобије или прибави наслеђе.

Два су основа томе позивању: 1) *воља оставиочева* коју је прописно изјавио у свом *тестаменту* или у *уговору о наслеђу*, што га је за живота свога закључио с неким одређеним лицем, или, 2) *законска наредба* или тачније *сродство* извесних лица с оставиоцем, до одређенога степена. Отуда и *два реда наслеђивања*:

а) наслеђивање по вољи оставиочевој наиме: *тестаментно* и *уговорно*; и

б) *законско (интестатско)* наслеђивање.

Закон позива на наслеђе, у првом реду, *сроднике* оставиочеве, дакле, *чланове породице* којој он припада; па ако ових нема *преживелога супруга* оставиочевог, а после њега *државу* (*fiscus*).

Наслеђивање *сродника* оставиочевих назива се *породичним наследним правом*.

2. — Породично се наслеђивање истиче испред тестаментнога (одн. уговорнога) из ових разлога:

а) што оно историјски стоји пред овим другим. У давној прошлости свих данашњих културних народа, *породица* је била *привредна јединица* и *први власник* или *сопственик* породичне имовине, као заједничке тековине свих минулих нараштаја. У крилу породице губила се је посебна личност

појединих чланова њених, као што се је и лична привреда њихова стапала с општом или породичном имовином. Породични је старешина само представљао породицу, породичну кућу, и управљао породичном имовином, а свагдашњи чланови породице били су сауживаоци и сарадници његови на чувању и унапређивању те имовине коју су за собом остављали наредноме нараштају. И зато, за дуго и дуго, није ни било потребно на случај смрти располагати имовином и постављати наследнике: Бог даје наследника, а не човек; наследници су рођени а не изабрани. Смрћу породичнога старешине, а и појединога члана породице, сви правни одношаји његови падали су у крило породици и ту остајали. Па и данас, кад је благодарећи и правном и привредном ослобођењу појединца од породичних стега и веза, лична својина освојила, свуда важи то правило: да су најближи сродници оставиоcheви његови закони наследници. А т. зв. прече право куповине непокретних добара, које имају најближи сродници продавчеви, јер су му презумтивни наследници, као и т. зв. право извесних потомака на закони део наслеђа, које ограничава данас у начелу признату слободу располагања својом имовином на случај смрти, остаци су или правни фосили некадашње породичне заједнице, породичне имовине, којом се није могло тестаментом располагати по својој вољи; и

б) што породично односно законско наслеђивање, поред опште признате слободе тестирања, ипак свуда представља редовно наслеђивање, јер оно увек и свуда настаје кад и у колико не наступа тестаментно и уговорно наслеђивање. У опште, данас, у свакој држави умире далеко већи број грађана без тестаментат од оних који су тестаментат оставили. Закони је ред наслеђивања у неку руку општи, генерални тестаментат за све грађане, који неће да праве распоред за својим имањем на случај смрти.

3. — Основа је системама породичног наслеђивања у данашњим културним државама система Јустинијанових новела 118 и 127., којима је завршен развитак римског законског или породичног наслеђивања. Да би нам та система Јустинијанова била јаснија изложићемо претходно, у главним потезима, историјски развитак римског законског наслеђивања.

І. Римско право

4. — Римско законско (интестатско) наследно право развијало се је у борби двеју система: агнатије и когнатије.

Агнатија (agnatio) је била грађанско-правна веза између свију лица која су била потчињена очинској власти (patria potestas) заједничког им предка или каквог мушког потомка његовог, као породичног старешине (paterfamilias). Она је, по томе, била вештачко, грађанско сродство (cognatio civilis), основано на пореклу које води мушко потомство. Стога то сродство и није било правно неопходно везано за крвно сродство (cognatio) као природно (с. naturalis).

Агнатија је била, дакле, основа старој римској породици. Она се заснивала не само рођењем под очинском влашћу свога породичнога старешине него и усвојењем (adrogatio et adoptio). А престајала је не само смрћу породичнога старешине, него и отпуштањем агната испод очинске власти (emancipatio и т. д.). Она, дакле, уопште није постојала и за потомке каквог женског агната, (н. пр. за унучад по ћери или по унуци од сина), јер су они припадали очинској власти свога оца а мужа материног.

5. — Сврха агнатске системе била је: да се породична имовина одржи у породицама истога имена, дакле у мушком племену. Она је управо била наследно право куће и племenske заједнице. Она је имала аристократски карактер, јер је материјално благостање аристократских породица унапређивала и до извесне мере спречавала распачавање породичних добара.

А у основи оне друге, когнатске системе биле су хумане идеје, а пре свега идеја једнакости или равноправности међу потомцима оставиоcheвим и осталим крвним сродницима његовим.

6. — Историјски развитак римскога законског наследнога права започиње управо законом дванаест таблица (303—304. год. од оснивања Рима или 451—540. год. пре Христа), који су Римљани сматрали као извор и јавнога и приватнога права (fons publici privatique iuris). Он је најкруће засновао систему законског наслеђивања на агнатији. То је т. зв. legitima hereditas.

Круту искључивост тога закона, уведену у корист агната, умекшавало је поступно т. зв. преторско интестатско на-

следно право или *bonorum possessio intestati*, које је изложено у преторском едикту (*edictum perpetuum*), кога је, по наредби цара Адријана, уредио ондашњи чувени правник *Salvius Jullianus*.

Затим су то преторско право модификовали *сенатусконсулта* (*senatusconsulta*) и *царске конституције*, док најпосле није цар Јустинијан својим познатим новелама 118. и 127. утврдио римску систему законскога наслеђивања која је касније прешла у домаћа законодавства потоњих образованих народа.

7. — I. Система закона XII. таблица или *legitima hereditas*. — По том закону наслеђивали су: 1) агнати у ужем смислу, т. зв. *heredes sui* или просто *sui*, 2) агнати у ширем смислу и 3) *генти́ли* (*gentiles*).

8. — 1) *Sui* су били *кућна чељад* умрлога породичнога старешине (*paterfamilias*) у време смрти његове, у коју су се убројавала и *посмрчад* (*posthumi*) која су, у време смрти његове, била још у утроби материној а била би под очинском влашћу његовом да су била рођена у време смрти његове.

Sui су, дакле, били *синови* и *кћери* умрлога породичнога старешине и његова *унучад* (праунучад и т. д.) само по *сину*, а не и она по удатим ћерима и унукама, јер су ова стајала под очинском влашћу свога оца или његова претка.

Поред тих *природних* агната стајали су и *вештачки* (фингирани) *sui*, то јест, она лица која су каквим правним чином (н. пр. усвојењем) била потчињена власти умрлога породичнога старешине и због тога су сматрани као његова деца, дакле, *усвојена деца*; па и сама *жена* (ихог) његова, ако је стајала под *мужевљевој влашћу* (*in manu mariti*) његовом, сматрала се је *као ћерка* му (*loco filiae*).

9. — *Sui* су први наслеђивали и *делили* су наслеђе овако. Ако су били само *sui првога* степена, само *синови* и *кћери*, наслеђивали су *по главама* (*in capita*) т. ј. сваки је наследник добивао *раван део* (т. зв. *вирилни део*) наслеђа. А ако је поред синова и кћери било и *даљих sui* (н. пр. унука по раније преминулом или еманципованом сину), онда су ови други наслеђивали, *по стаблима* (*in stirpes*), т. ј. они су међу собом делили на равне делове *вирилни део* који би био припало њиховом преминулом или еманципованом оцу,

да је био преживео оставиоца или да се био затекао под очинском влашћу његовом.

10. — *Sui* су наслеђивали заоставштину умрлога им породичног старешине као *породичну имовину по самом праву* (*ipso iure; ipso lege*), јер су с оставиоцем били као неки *сувласници* или *сасопственици* те имовине, па зато им и није било потребно да је сад тек задобивају. Они су наслеђивањем задобивали само *право вршити* своје дотадање право својине које је дотле вршио био само оставилац. Наслеђа у правом смислу овде и нема; они су постајали наследницима знали или не знали да је наслеђе отворено у њихову корист, дакле задобивали су га и *без изјаве* да се *примају* наслеђа (без *aditio*).

11. — 2) *Агнати* у *ширем* смислу били су она лица која би с оставиоцем стајала под *очинском* влашћу истога предка (оца, деда, прадеда и т. д.), кад би овај још био у животу (дакле, браћа оставиочева, стричеви његови, браћа му од стричева и т. д.).

Кад није било оних првих агната (*sui*), позивани су да наследе ови други агнати и то редом, ко је оставиоцу *најближи* агнат (*agnatus proximus*); дакле, најпре су наслеђивала *агнатска браћа* и *агнатске сестре* оставиочеве, па са њима и *мати* његова, ако је била у браку *in manu* оца његова. А кад није било ни ових агната *другога* степена, наслеђивали су агнати *трећега* степена (агнатски стричеви); затим они *четвртога* степена (браћа од стричева) и т. д.

12. — *Жене* су у овој класи наследника биле потиснуте. Само су *сестре по оцу* (*sorores consanguineae*) могле наслеђивати своју браћу и сестре по *оцу*, а не и удаљеније агнаткиње (*ultra consanguinearum gradum*), н. пр. агнатске синове оставиочеве. Осем *сестара по оцу* и *матере*, ако је ова била *ихог in manu* оцу оставиочевом, све остале жене биле су искључене од наслеђивања законом т. зв. *lex Voconia* (од 585. год. од оснивања Рима или 169. год. пре Христа).

13. — Ако *најближи* агнат није био задобио наслеђе, онда *оно није било нуђено осталим* после њега најближим *агнатима*. *In legitimis hereditatibus successio non est*. Заоставштину је, у том случају, остајала *без наследника*, те ју је тад свако могао задобити и постати наследником било по-

moŕy in iure cessio било *одржајем* или застарелошћу т. зв. usucapio pro herede.

14. — *Деоба* наслеђа, ако је наслеђивало више подједнако најближих агната, вршила се увек *по главама* т. ј. на толико једнаких (вирилних) делова колико је било наследника. У овој класи није, дакле, било деобе *по стаблима* те зато, на прилику, три синовца од једнога раније преминулога брата оставиоцевог у стицају са једним синовцем од другога му брата нису задобивали у наслеђе само део свога оца (овде половину наслеђа), него је сваки од њих добивао *раван део* (овде четврти део) целе заоставштине.

15. — Наследници у овој класи нису задобивали наслеђе по самом праву (ipso iure) него тек својом *изјавом* да се примају наслеђа (aditione).

16. — 3) *Гентили* (gentiles). Кад није било ни ових других агната, били су позивани да наследе оставиоца његови *гентили* т. ј. она лица која су имала *исто племенско име* и доказала да припадају *истом племену* (gens) из кога је и оставилац био. И тако су се *племену* враћала сва добра, пошто је, по првобитном схватању и уређењу својине, свако добро било заједничка имовина целога племена.

Но ово је наследно право гентила већ у доба Gaius-a давно било изобичајено.

17. — II. Система преторскога права или Bonorum possessio intestati. — По закону XII. таблица, који се назива старим *цивилним правом* (ius civile), нису могли наслеђивати оставиоца они сродници његови који су *изишли* из агнавске породице његове, а нарочито они који су му били *род по женскињу* (н. пр. унучад по кћери итд.). Искључивост тога старога наследнога права, уведена у корист агната умекшавало је поступно преторско право нарочито тиме: што је позивало на наслеђе и *когнате* (крвне сроднике) оставиоцеве, што је *брак* уопште, па дакле и онај без manus-a признало за *основу* итестатском наслеђивању и што је проширило *делацију* (позив на наслеђе), тако звану *сукцесивну делацију*, а то значи: ако најближе позвани није агноцирао наслеђе, онда је позиван да наследи она, који у *истој* класи за њим по реду долази док се цела класа не исцрпи.

По *Преторском Едикту* (successorinum edictum) позиване су биле да наслеђују ове четири класе наследника: 1) unde liberi, 2) unde legitimi, 3) unde cognati и 4) unde vir et uxor.

18. — 1) Класа *unde liberi*. Амо спадају *sui* оставиочеви као и по закону XII. таблица, а поред њих и *сви они потомци*, који су рођењем од њега произишли и били би му *sui* само да нису били изишли из његове агнатске породице, дакле т. зв. *фингирани sui*, а то су поглавито *еманциповани синови*, као и она *деца* његова, коју је дао другима да је *усвоје*, па су она за живота његова еманципована из те туђе, усвојилачке породице.

19. — *Деоба* наслеђа вршила се и овде *по стаблима* (in stirpes).

20. — Но за ову прву класу треба још и ово споменути: а) ако су фингирани sui (н. пр. еманциповани син) конкурисали у наслеђу са *sui*-ма, онда су они били дужни делити и своје *лично* имање са *sui*-ма (т. зв. collatio bonorum). Тиме се изравњавала неједнакост међу њима, која је долазила отуда, што су *sui* за живота оставиоцева, услед потчињености своје очинској власти његовој, текли за њега, а еманциповани је син, напротив, текао за себе самог. И зато је било *правично* да се и *sui*, којима по цивилном праву припада *сва* породична имовина и коју, можда, у знатном делу саставља баш њихова тековина, користе *оном* личном имовином еманципованог сина, коју је овај имао *у време смрти* оставиоцеве; и

б) ако је оставилац био *еманциповоао* само сина, а *децу* му и даље *задржао* под своју очинску власт, онда је еманциповани син, у почетку, сасвим искључивао од наслеђа ту своју децу, и ако су ова била *sui* оставиоцу. Она нису ништа у наслеђе добивала, ако им је отац по преторском праву задобивао наслеђе, управо онако, како би било да га оставилац није био еманциповоао, јер тад она не би била *sui* оставиочеви, већ он, отац њихов. Но император Адријан, на предлог већ поменутог правника Salvius Julianus-a, изменио је особеном клаузом у Едикту (т. зв. nova clausula Juliani) овај случај тако, да је еманциповани син оставиоцев могао оставити *половину* свога наследнога дела тој деци својој, заосталој под очинском влашћу оставиоцевом до смрти његове.

21 — 2) Класа *unde legitimi*. Ако нема деце (*liberi*) из претходне класе, или их има, али нико од њих није задобио наслеђе (*bonorum possessio intestati*) у року, који је био одређен у преторском едикту, онда претор позива оне *исте интестатске наследнике* које и *цивилно право* овлашћује да наследе (дакле *legitimi heredes*), и то оним *истим редом*, којим их и оно позива, дакле, опет најпре *sui heredes* (по други пут), — но без фингираних *sui*, — којима је овим другим позивом био дат *нов рок* за агносцирање наслеђа (*bonorum possessio*); затим, *најближег агната* (*proximus agnatus*) и најпоследње *гентиле*.

Касније уђоше у ову класу и *сва лица* (неагнати) која задобише интестатско наследно право сенатусконсултима и царским конституцијама.

22 — 3.) Класа *unde cognati*. Ако није било никога из предњих класа или није нико из тих класа задобио наслеђе онда је преторов едикт позивао на наслеђе *когнате* или *крвне сроднике* оставиоачеве до *шестог степена* закључно; а из *седмог* само *sobrino nati*. *Sobrini* су међу собом унуци од браће и сестара по оцу: деца унука једнога брата могу наследити унука другог брата. Когнати се позивају по близини сродства, *gradatim*, тако да ближи сродник искључује даљег. До реченога степена позивани су *сви когнати*, били агнати или не били.

По томе у овој се класи увек по реду степена позивају.

а) *сви sui* заједно са *uxor in manu* (дакле по трећи пут); даље, *фингирани sui* који припадају класи *unde liberi* (н. пр. *emancipati* и т. д., дакле и ови по други пут); а тако исто и *сви остали рођени потомци* оставиоачеви (н. пр. и деца коју је дао другима у адопцију и то док су још под влашћу усвојеноца, *durante adoptione*);

б) *сви агнати* не само најближи (*proximus*) него за случај да овај не задобије *bonorum possessio intestati* и други за њим по реду; а нарочито и *сва агнатска женска лица*, па и саме агнатске синовике и нећаке (*ultra consanguinearum gradum*). Тако исто и они крвни сродници који су изгубили агнатска права услед *capitis deminutio*; док се међутим више не позивају усвојена деца коју је оставилац еманципирао, пошто она не стоје више ни у каквом когнатском односу с њиме;

в) *сви когнати* који нису никад стајали ни у каквом агнатском односу с оставиоцем, као н. пр. сродници по женској линији;

г) нарочито у овој класи имају право наслеђа и *деца* као таква, брачна или небрачна, према *матери* и ова према њима. Но пошто ово право долази тек у трећу класу *unde cognati*, то га искључује сваки ко спада у другу класу *unde legitimi*; по томе, ако н. пр. умре мати оставивши агнатског нећака, онда ће овај, припадајући другој класи, искључити право наслеђа њене деце, јер га ова имају само као когнатско.

И најпоследње.

23. — 4) Класа *unde vir et uxor*. Ако нема никога из предњих класа да наследи оставиоца, или ако нико из истих не задобије наслеђа, онда претор позива *преживелога сунруга* (мужа, *vir*, или жену, *uxor*) као таквог да наследи.

24. — III. Измене преторскога права. — Систему преторскога инвестатскога наследнога права мењало је, поступно, потоње царско законодавство дајући све већу претежност *когнацији* над *агнацијом*. Нарочито су у том погледу значајна два сенатус-консултуса који дадоше право наслеђа најближим *когнатским* сродницима *пре* агната. А то су:

а) *S. C. Tertulianum*, издан за владе цара Адријана. Он је дао *матери* која је имала извесни број деце (*ius liberorum*), законско наследно право на имање *њене деце*, ако ову нису наследили њихови потомци, отац или који агнатски брат (*consanguineus*) њихов, а са агнатским сестрама умрлога (*consanguineae*) мати је *делила* наслеђе тј. добијала је половину истога. И

б) *S. C. Orphitianum*, издан за владе цара философа Марка Аурелија. Он је, у првом реду, дао право *деци*, брачној и ванбрачној, да наследе *матер*, дакле, пре њених агната. До ове измене имање какве жене враћало се је, по смрти њеној, породици у којој је рођена, а одсада пак припадало је деци њеној, дакле породици у којој је била удомљена.

25. — Ова су два сенатусконсултуса пробила била *основу* цивилном наследном праву, то јест да само агнатија заснива *legitima hereditas*. Одсада, пак, и когнација даваше у наведеним случајевима цивилно право интестатскога наслеђивања. Ту тежњу изводило је даље потоње законодавство хришћанских царева, које је увело ове новине да *унуци*

могу интестатски наслеђивати *бабу по оцу* и *деда и бабу по матери*, ипак после разних одбитака у корист агнатских сродника; даље, да *мати*, и ако нема *ius liberorum*, може наследити своју пре ње помрлу *децу*; да *еманципирани* браћа и сестре оставиочеве наслеђују заједно с агнатском браћом и сестрама, но тако да ови последњи (агнати) добивају *граесципум*. Број таквих изузетних случајева тако се брзо увећавао да је стари принцип агнације био скоро сасвим угушен. А услед тих многобројних изузетака интестатско је наследно право уопште било тако компликовано, да је до реформе Јустинијанове било веома тешко примењивати га.

26. — IV. Јустинијаново законско наследно право или новеле 118. и 127. — Старо римско законско наследно право није се могло никако одомаћити у *на́рѡдѡ* Источне Римске Царевине, што је било противно назорима и предањима њиховим. Од самога Јустинијана знамо да је у Јерменској важило сасвим различито интестатско наследно право, а у Сирији, пак, судећи по сиријско-римском законнику, примењивано је интестатско наследно право *грчкога* порекла. Та супротност између домаћег или народнога и званичнога или царевинскога права крчила је такође пут Јустинијановој реформи, у којој је он ишао да хуманим и хришћанским идејама о равноправности жѡна с људима, а које су биле у најљућој опреци с назорима источних народа. И у том правцу Јустинијан је још одмах, у почетку своје владавине, издао многе поједине законе, у којима је нарочито укинуо запостављање женских агната према мушким (531. год.); даље је укинуо *граесципум* агнатским унуцима према когнатским (534. год.) Али он је радикално прерадио старо римско интестатско наследно право тек својом чувеном новелом 118. (изданом 543. год.), коју је допунио новелом 127. (од 547 год.). Оном првом новелом Јустинијан је укинуо свако *првенство* сродству по *мушком* пореклу пред оним по *женском* пореклу и, бришући сваку разлику између цивилнога и преторскога права о интестатском наслеђивању, засновао је сасвим *ново* законско наследно право, постављајући му за *основу* начело *когнације* а одбацујући сасвим старо начело агнације.

27. — По *новели 118.*, законски су или интестатски наследници *сви когнати* оставиочеве без ограничења степена сродства с њиме (*in infinitum*) и распоређени су у *четири*

реда (*ordines*) од којих сваки претходи осталима који за њим следеју (*successio ordinum*).

Ти су редови ови:

28. — 1) *Први ред* састављају *потомци* (*descendentes*) оставиочеве, дакле, најпре *непосредни* а то су: *синови* и *ћери* његове, па затим *посредни* потомци, а то су: *унуци* и *унуке*, *прауници* и *праунуке* и т. д. како по *синовима* тако и по *ћерима*.

Овај ред позива и *удаљеније* потомке оставиочева (унучад, праунучад и т. д.) да га наследе, *напоредо с ближјим* (синовима и ћерима), али увек под претпоставком: да га *не* наслеђује и онај потомак његов средством кога, као родитеља свога, ти *удаљенији* потомци произлазе од оставиоца.

Удаљенији потомци наслеђују по *свом властитом праву* (*iure proprio*), а никако не као *представници* (репрезентанти) свога раније умрлога родитеља (*parens praedefunctus*), дакле не *ex iure parentis*, па стога и не морају бити уједно и наследници тога родитеља свога. И тако, т' зв. *репрезентација* односи се само на *величину* наследнога дела из заоставштине оставиочева а ни на шта друго.

29. — *Деоба* наслеђа врши се овако:

а) ако наслеђују само *синови* и *ћери*, они деле наслеђе по *главама* (*in capita*); а,

б) ако наслеђују и *удаљенији* сродници, они га деле по *стаблима* (*in stirpes*), по томе, они добивају у наслеђе то, што би био добио њихов умрли родитељ да је био постао наследником оставиочевим.

30. — У погледу *овлашћења за наслеђивање* престала је важити разлика између потомака оставиочевих на *sui heredes* и оне који то нису. Но при свем том, појам *suus heres* је и даље имао правнога значења у погледу *начина прибављања наслеђа*. Потомци који су *sui*, и сад су били *heredes necessarii*, а напротив сви остали *heredes voluntarii*. Они *први* задобивали су наслеђе и сад *ipso iure*, а напротив *сви осшали* тек *aditione hereditatis*.

31. — 2) *Други ред* састављају *предци* (*ascendentes*) како у *очевој* тако и у *материној* линији; за тим *рођена* (тј. и по оцу и по матери) *браћа* и *сестре* и најпосле *деца* (синови и ћери) *те браће* и *сестара*, ако њихов родитељ (односно брат или сестра оставиочева) не наслеђује.

Сва ова лица не наслеђују једно за другим већ једно *поред* другога (тако по новели 127.).

32. — *Деоба* наслеђа у овом реду врши се овако:

а) ако наслеђују само *подједнако блиски предци*, онда се наслеђе међу њима дели *на линије* (in lineas), по једна половина припада *очевим* а друга *материним* предцима (деди и баби, прадеду и прабаби итд.). Предци у очевој, а тако исто и они у материној линији, деле своју половину *по главама* (in capita). Н. пр. А. је умро и оставио само *оца* и *матер*, ови као најближи предци искључују све остале, ако их има, и *деле* све наслеђе *по пола*. А ако је оставио *даље* предке н. пр. деда по оцу (Б.) бабу по оцу (В.) и бабу по матери (Г.), онда Б. и В. наслеђују једну половину и деле је међу собом те свако добива управо четвртину целог наслеђа, а другу целу наслеђује само Г. Или, А. је оставио прадеда по оцу (Б.), прадеда по матери (В.) и прабабу по матери (Г.), онда Б. сâм добива једну половину а другу међу собом деле В. и Г. и тд.;

б) ако наслеђују заједно *предци*, очеви и материни, и *рођена браћа* и *сестре*, онда сви деле наслеђе само *по главама*, а не и по линијама. Н. пр. (А.) је након себе оставио: деда по оцу (Б.), бабу по оцу (В.), бабу по матери (Г.), рођеног брата (Д.) и рођену сестру (Ђ.), онда они сви скупа деле међу собом цело наслеђе по главама, те свако од њих добива по једну петину. Деоба по главама, а не по линијама, врши се и у случају, ако би рођени брат (Д.) или рођена сестра, односно њихова деца ако њих нема, одбила наслеђе, па би опет *само предци* наслеђивали. А та деоба остаје зато, што је сама делација утврдила начин деобе;

в) ако заједно с предцима или с рођеном браћом и сестрама наслеђују и *деца* кога раније умрлога *брата* или *сестре* оставиоцеле, (дакле његови синовци и синовице или нећаци и нећаке), онда ова добијају онај *део* наслеђа, који би припао њиховом родитељу, дакле stirps-ни део. И најпосле

г) ако наслеђују *само деца рођене браће* и *сестара* оставиоцелевих, онда она *деле* наслеђе *по главама*, дакле без обзира на њихова стабла (stirpes). Тако је бар 1529. год. решен спор који су гласатори (Accursius и Azo) били зачели.

33. — У овој класи наслеђује, на основу адрогације и потпуне адопције (adoptio plena), и *усвојилац* оставиоцел.

34. — 3) *Трећи ред* састављају *полубраћа* и *полусестре* (т.ј. браћа и сестре само *по оцу*, consanguinei, или, само *по матери*, uterini) и *њихова деца*. У браћу и сестре само *по оцу* убројавају се и браћа и сестре *по усвојењу*, ако је случај потпуног усвојења (adoptio plena).

35. — Сродници у трећем реду *деле* наслеђе између себе онако исто као и рођена браћа и сестре и њихова деца. без обзира на то, да ли је оставилац целу своју заоставштину или само који део исте задобио с очеве или с материне стране или ју је сâм стекао.

И најпосле

36. — 4.) *Четврти ред* обухвата *све остале побочне сроднике*, без ограничења на шести односно седми степен сродства, дакле in infinitum.

Ови сродници наслеђују *по близини сродства*: ближи сродник искључује удаљенијега.

Сродници *равнога* степена деле наслеђе *по главама*.

37. — Опште је признато да и по новели 118., и ако у њој није то изреком прописано, вреди *сукцесиван позив*, који је у почетку вредео само за bonorum possessio а касније, опет пре новеле, и за редове цивилнога наследнога права. А сукцесиван позив значи: да се у *сваком реду* наследника позива најпре *најближи* сродник оставиоцел, па тек кад овај не наследи, *даљи* сродник његов; као и да тај позив тек *пошто се један ред исцрпи* прелази на *идући*. Ово се обично назива: successio graduum et ordinum.

II. Француско право

38. — По француском грађанском законнику (Code civil¹), законско се наслеђивање разликује на *редовно* и *ванредно*, те отуда и две категорије интестатских наследника:

а) *закони наследници* (les hérétiers légitimes) који „*продужују личност оставиоцелеву*“, те су зато *наследници у правом*

¹ Проглашен је, најпре, у 36. посебних закона од марта 1903. до марта 1904. год., који су уједно скупљени законом од 21. марта 1904. год. (или од 30. ventôse XII. année). После установљења царства, обнародован је поново 3. Септ. 1807. год. под називом: *Code Napoléon*. Последњи пут је обнародован 30. Августа 1816. год.

смысле (les héritier proprements dits), а то су крвни сродници оставиоци, на име: *потомци*, у које спадају и призната *ванбрачна* деца, *предци* и *побочни сродници* до дванаестог степена (чл. 731. и 755.) без разлике *пола* и *прворођења* (примогенитуре) и без обзира на то, да ли су рођени у *разним браковима* (чл. 745.). Они увек наслеђују по *истом реду* који ни у колико не зависи ни од *природе* ни од *пореkla* добара која састављају наслеђе. По томе, данас се у погледу наслеђивања више не разликују *покретна* од *непокретних* добара, ни *породична* т. ј. од оца или матере *наслеђена* добра од *лично стечених* (les propres et les acquêts. чл. 732.); и

б) *ванредни наследници* (les successeurs irréguliers) су: *преживели супруг* и *држава* (le fisc; чл. 723. по измени од 25. марта 1896. год.

39. — Раздиковање интестантских наследника не тиче се *прелаза* заоставштине у *својину* наследникову (la transmission de l'hérédité); он бива *непосредно* и по *самом* праву (immédiatement et de plein droit), у часу отварања наслеђа, на *сваког* наследника, и редовног и ванредног. Стога, данас, у франц. праву и нема више *прекида* у континуитету својине, следствено нема више ни т. зв. „*лежања наслеђа*“ (la jascence de l'hérédité); и тако, и једни и други наследници су, у часу смрти оставиоци, *власници* добара његових а уједно и *повериоци* и *дужници* место њега.

Правни интерес овога разликовања интестатских наследника састоји се у *начину* задобивања наслеђа у *правну државину* наследникову и у *обиму одговорности* његове за *дугове* оставиоци.

Закони наследници задобивају наслеђе у правну државину по *самом праву* (de plein droit), дакле без икаквога нарочитог формалног акта. То задобивање наслеђа у државину (la prise de possession de l'hérédité), заједно с овлашћењем да се врше активно и пасивно *све тужбе* (les actions) оставиоци, назива се *наследничком сезином* (la saisine héréditaire). Стога се ти наследници и називају (les héritiers saisis.¹ Они су обавезни да исплате *све* дугове наслеђа (чл. 724.) за које одговарају онако исто како је и оставилац за њих био одговоран.

¹ Art. 724: „Les héritiers légitimes sont saisis de plein droit des biens, droits et actions du défunt“.

А *ванредни* наследници *немају* наследничку сезину. Они су дужни тражити од *суда*, у чијем је подручју наслеђе отворено, *овлашћење* да добију државину наслеђа (l'envoi en possession. art. 723.—770.). Тражећи то овлашћење ванредни наследник мора *доказати*: да је *пописао* и *запечатлио* заоставштину и да нема *пречег* наследника од њега (чл. 769.). Они одговарају за *дугове* наслеђа у *границама пописа* (инвентара). Ово судско овлашћење даје ванредном наследнику *судску сезину* (la saisine judiciaire), с *повратним дејством* од дана смрти оставиоци, те се он, услед ње, налази у *истом* правном положају у којем је и закони наследник.

40. — *Законе* наследнике чл. 731. дели у *три реда* (потомци, предци и побочни сродници), али у самој ствари има их *четири*, јер су *отац* и *мати*, а тако исто и *браћа* и *сестре* и њихни *потомци*, *повлашћени*, привилеговани, да пре осталих предака и побочних сродника наслеђују, те зато они и састављају *засебан* ред наследника (чл. 748—752.).

41. — *Закони* се наследници позивају на наслеђе горе означеним редом, и док год има ма кога сродника из претходнога реда, а способан је и хоће да буде наследником, дотле се не позивају они из реда који за њим долази.

У *сваком* пак реду наслеђује, по правилу, пре других сродника у истом реду, *најближи сродник*, осем случаја у којем је допуштено *удаљенијем* сроднику да *представљањем* (par représentation) наследи.

42. — *Представљање* (la représentation) је, по чл. 739., „*законска фикција*“ или, тачније, законско благодејање (la faveur) које допушта *удаљенијем* сроднику да наследи *део* који би његов раније умрли родитељ добио у стицају с осталим наследницима који су од њега *ближи* сродници оставиоци.

Представљање се допушта под овим условима:

а) да је *предак* који се представља, већ *умро*, јер „*жива* лица се *не* представљају“ (чл. 743. al. 1.), па ни онда, кад су се *одрекла* наслеђа (art. 787.);

б) да је тај предак за свога живота био *способан* да наследи оставиоца (arg. из чл. 730. који представнику даје „*права представљенога* (репрезентиранога)“, а неспособан и недостојан их немају);

в) да је представник *законити потомак* (брачни син, унук и т. д.) онога кога представља (arg. из чл. 740. и 742.) и

г) да је и сâм представник *лично способан* да наследи оставиоца, дакле да је био *рођен* или бар *зачет* на дан отварања наслеђа и да је потом рођен као *способан за живот* (viable) и да *није недостојан* да га наследи. — Но није потребно да је представник и наследио репрезентираниога, па стога дете може, у наслеђивању деда, представљати оца и ако је *одбило* очево наслеђе или је из истога *искључено* (arg. из чл. 744. al. 2.). А то доказује: да представник задобива право да наследи из самога закона или боље на основу свога *сродства* с оставиоцем, а не од представљенога, дакле он је *лично* наследник.

43. — Представљање је допуштено *само у корист потомака оставиоцевих* и у корист *потомака његове браће и сестара*, и то *без ограничења* (à l'infini, чл. 740. al. 1. и art. 742.), дакле, не само што унук може представљати сина оставиоцевог (свога оца) него и праунук може представљати унука, па преко овога и сина оставиоцевог (деда свог) и т. д.

Ипак, то представљање не може бити *прескакањем* онога предка који по реду рођења стоји између представника и представљенога (per saltum et omissio medio). Тако, *праунук* не може стати на место *сина* оставиоцевог (одн. деда свог), ако не може представљати *унука* оставиоцевог (одн. оца свога) н. пр. зато, што је овај недостојан да наследи оставиоца, па да представљањем наследи свога прадеда заједно с другим сином оставиоцевим (одн. с братом свога деда).

Али се може представљати *непосредни* предак и тада, кад се не може представљати од овога *даљи* предак, н. пр. оставилац је имао два сина А. и Б., који су пре њега поmrли, па је А. оставио сина В., који је такође умро пре оставиоца и након себе оставио сина Г.; а Б. је оставио сина Д. који је такође умро пре оставиоца и по себи оставио сина Ђ. Али В. и Б. умрли су као *недостојни*. У овом случају Г. не може представљањем наследити оставиоца зато, што не може представљати свога оца В, па следствено ни деда А. Истина ни Ђ. не може представљати свога деда Б., што је овај недостојан према оставиоцу, али ће Ђ. опет наследити оставиоца, прадеда, представљајући свога оца Д. и као *ближи* потомак искључити Г.-а, као *даљег*, јер он ступа у *други* сте-

пен свога оца а Г. остаје у свом *трећем* степепу. — Или, оставилац умре без потомака и предака, и остави само потомке од *два брата*: А. и Б. који су умрли као *недостојни* према оставиоцу. А. је оставио сина Г. а Б. је оставио унуке Ђ. и Ж., по умрлом сину В. Представљајући свога оца В. Ђ. и Ж. наследиће заједно са Г.-ом и добиће половину наслеђа, коју би био добио њихов отац В. да је жив. А да је оставилац имао и трећег брата Д., који није недостојан, он би сам наследио сву заоставштину, јер Г. не би могао представљати А. свога оца, а Ђ. и Ж. не би могли преко В. представљати Б.-а, јер су А. и Б. недостојни према оставиоцу.

Остале побочне сроднике не могу њихови потомци представљати; ови наслеђују по правилу, да наслеђује *најближи* сродник.

44. — *Дејство* представљања састоји се у томе: што представник, као *удаљенији* потомак оставиоцев, ступа на *место* представљенога, као *ближега* потомка његовог, да наследи *део* који би представљени наследио кад би жив био (чл. 739.).

45. — *Деоба између двеју линија* (la fente entre les deux lignes). Правилну примену системе наслеђивања, по којој оставиоца наслеђују најпре његови *потомци*, затим *предци* па *побочни сродници*, ремети не само *привилегија* извесних сродника његових да га они пре других му сродника наследи, него још и *система деобе* или *цепања наслеђа између двеју линија*, очеве и материне (чл. 733.).

Та се деоба не чини у *нисходној* правој линији, јер оставиочеви непосредни потомци наслеђују заоставштину његову увек као једноставну целину. Али у *усходној* правој линији, као и у *побочној*, француски законик дели заоставштину на *две равне половине*, па једну наслеђују *очеви*, а другу *материни* сродници.

Израз „линија“ овде има засебан смисао: „*очева* линија“ обухвата све сроднике оставиоцеве *по оцу*, тј. све очеве *предке* и њихове *потомке* (les parents consanguins); а „*материна* линија“ обухвата *све* сроднике оставиоцеве *по матери* тј. све материне *предке* и њихове *потомке* (les parents utérins). А они, пак, сродници оставиочеви који су рођени у *браку* између *очевог* и *материног* сродника, припадају *обема* лини-

јама, јер су они оставиоцу род и по оцу и по матери (les parents germains), те за то учествују у наслеђивању *обеју* половина.

Изузетно се ова деоба заоставштине не чини, кад је наследник само *један брат* или само *једна сестра*, било само по оцу било само по матери, тада брат или сестра наслеђује *сву* заоставштину, искључујући све друге побочне сроднике и све предке оставиоцeve, *осем* оца и матере (art. 733.). У том случају дакле једна линија добива све, а друга ништа.

46. — У *свакој* линији, очевој и материној, остаје додељена јој *половина* наслеђа, док год у њој има ма једнога наследника који је представља. Тако може се десити да једну линију представља *најближи* предак (отац или мати) а другу *најудаљенији* (у дванаестом степену) побочни сродник; један и други наследите половину *своје* линије. По овоме, дакле, деоба између двеју линија руши правило о *првенству* (приоритету) редовâ наследника, или боље, то је првенство секундарно правило које се примењује само у свакој линији за се.

А ако, пак, *једну* линију не представља више *ни један* сродник до дванаестог степена закључно, онда и *њену* половину наслеђују наследници из оне *друге* линије (art. 733. al. 3. и art. 755. al. 2.). Ово доказује да, у случају ове деобе наслеђа, нема *два* већ само *једног* наслеђа, које је подељено на две категорије наследника.

47. — Кад се једном изврши ова деоба (la fente) између очеве и материне линије, онда се више ни у једној не врши нова деоба (la refente) у свакој генерацији напосе, на очеве и материне предке, него сваку половину, додељен у једној линији, наслеђује *најближи* предак или побочни сродник, осем случаја представљања (art. 734.). И тако Code civil је укинуо старе *сукцесивне* (наизменичне) *деобе* наслеђа у линијама (les refentes successives) које су пре њега постојале у појединим обласним правним обичајима (les coutumes).

48. — Деобу наслеђа између двеју линија, очеве и материне, треба добро разликовати од оне старе у кутимама усвојене деобе коју је изражавало правило: *paterna paternis, materna maternis* (тј. очева добра очевим сродницима, матерна добра материним сродницима). Ова се деоба тичала *по-*

родичких добара која је оставилац наследио од *оца* или *матере* (одн. њихових сродника); а она се тиче *свих* добара оставиоцевих *без разлике порекла*. Правилу *paterna paternis, materna maternis* тежило се да се одрже, у свакој линији, добра која се у њој налазе. А по наређењу Code civil-а може се једној линији дати половина заоставштине коју састављају искључиво добра која је оставилац прибавио само од друге линије.

49. — *Наследни повраћај* (le retour successoral). У свакој категорији наследника, и законих (редовних) и ванредних, постоји, поред правилнога наслеђивања (la succession du droit commun), и *аномално* (la succession anormale) које се у томе састоји: што *извесна добра* наслеђује одређени наследник *првенствено* од других, због *порекла* (la provenance) тих добара, те се по томе *одступа* од општега правила да се не гледа на *порекло* добара која састављају наслеђе (чл. 732). То аномално наслеђивање представља т. зв. *наследни повраћај*.

То право припада *сваком законитом предку* оставиоцевом (чл. 741.), *усвојиоцу* његовом и његовој деци (чл. 851. и 852.) и *законитој деци* ванбрачнога детета као оставиоца (чл. 766.).

50. — Редови законих наследника састављени су овако:

1) *Први* ред састављају *потомци* оставиоцeви (чл. 745.) наиме:

а) његова *брачна* и *позаконена деца* или синови и кћери. Као *брачна* сматрају се и она деца његова која су рођена у *путативном* браку (чл. 201. и 202.) и

б) *даљи* закони *потомци* његових синова и кћерака, дакле, оставиоцева унучад, праунучад, прапраунучад и т. д. *без ограничења степена сродства* с њиме.

51. — *Деца* или синови и кћери *први* наслеђују и *деле* родитељево наслеђе на *равне* делове или *по главама* (par tête).

Даљи потомци (унучад, праунучад и т. д.) наслеђују *представљањем* (par représentation) свога раније умрлога родитеља (одн. другог ког предка) и добивају *његов део*, дакле, *по стаблу* (par souche), па га, као *ново* наслеђе, међу собом деле *по главама*.

52. — *Усвојено дете* задобива *сва* наследна права *законитог* детета усвојоцeвог (чл. 350.) и како је оно *једино* дете његово, (јер по франц. законику, ко има *рођено* дете не

може уступајати *туђе*), то оно наслеђује *сву* заоставштину, ако уговором о усвојењу није другчије уређено.

53. — *Ванбрачно дете* је преведено законом од 25. марта 1896. год. из категорије *ванредних* у ову *редовних* или легитимних наследника.

Ако је оно легално *признато* (чл. 340. и § 130. српског грађ. зак.), а није ни *браколомно* ни *родоскврно* (l' enfant adultérin ou incestueux) већ *просто* ванбрачно дете, онда наслеђује оставиоца као свога *ванбрачнога* родитеља *заједно* са *брачном* децом његовом, или и *само*, ако брачне деце нема (чл. 756).

По новом чл. 758. ванбрачно дете оставиочево наслеђује *половину* онога *дела* који би наследило *да је брачно*, а пре измене тога члана (законом од 25. марта 1896. год.), оно је наслеђивало само *трећину* тога дела.

Практичка је примена садањег чл. 758. ова:

а) оставилац (ванбрачни отац или мати) нема брачне деце већ само *једно ванбрачно дете*, — оно наслеђује само *половину* заоставштине, јер би је *сву* наследило да је брачно.

б) оставилац је након себе оставио једно, двоје, троје, четворо, петоро и т. д. *брачне* деце, а само *једно ванбрачно* дете, — ово наслеђује четвртину, шестину, осмину или десетину и т. д., дакле увек *половину* дела који би добило да је и оно брачно; и

в) оставилац је, поред *више брачне деце*, оставио и *више ванбрачне*. Поступак је за деобу у том случају веома компликован. Судска је пракса усвојила овај поступак: најпре се и ванбрачна деца рачувају као брачна, да им се изнађу делови које би као таква добила; па им се, затим, од тих делова одузима по половина, па се све те одузете половине понова деле само на брачну децу. На пример: три су брачна и три небрачна детета, а заоставштина вреди 6000 динара. Да су сва деца брачна, свако би дете наследило по 1000 динара; а кад се сваком ванбрачном детету одбије по половина или по 500 динара, укупно 1500 динара, па се ова сума подели само на брачну децу, онда ће свако од њих добити по 1500 дин., а свако ванбрачно по 500 динара.

54. — *Ванбрачно дете* наслеђује *три четвртине* свога дела, који би наследило да је брачно, у случају, ако умрли му ванбрачни родитељ није оставио и *закониту децу* или

њихово потомство, већ само *предке* или *браћу* или *сестре* или *њихове потомке*. А ако ни поменутих сродника оставиочевих нема, онда ванбрачно дете (односно ванбрачна деца) наслеђује *сву* заоставштину. Оно дакле искључује све остале побочне сроднике (чл. 759. и 760. од 1896. год.).

55. — И *законити* потомци *ванбрачнога детета* оставиочевог могу тражити *сва* наследна права свога родитеља која му дају чл. 756. 758. 759. и 760. и 761. од 1896. год.

56. — *Браколомно* ни *родоскврно* ванбрачно дете нема права да наследи ванбрачнога родитеља, али има права тражити *издржање* (les aliments) из заоставштине његове, докле год не изучи какав занат (l' art mécanique) од кога би могло живети, а није га за живота оставиочевог научило. Количина тога издржања одређује се по имућности родитељевој и по броју и каквоћи наследника (чл. 762. и 763. од 1896. год.).

57. — У *други* ред спадају т. зв. *привилеговани* сродници оставиочеви, наиме: његови *родитељи* (отац и мати) и *браћа* и *сестре* са својим *потомцима* (чл. 748. 749. и 751.).

58. — *Отац* и *мати* наслеђују увек по *једну четвртину*. Ако једнога родитеља нема, онда онај други наслеђује и ону *другу* четвртину.

59. — *Браћа* и *сестре* наслеђују овако:

а) поред *оба* родитеља — *половину*;

б) поред *једнога* родитеља, — *три четвртине*; а

в) ако нема *ни једнога* родитеља, — онда *сву* заоставштину.

Они *деле* наслеђе овако:

а) ако су све *рођена браћа* и *рођене сестре* (т. ј. и по оцу и по матери; les frères et soeurs *germains*) онда свако од њих добива *раван* део (par tête; чл. 752.);

б) ако нису све рођени, него има и *полурођене браће* и *полурођених сестара* (т. ј. само по оцу и само по матери, les frères et soeurs *consanguins et utérins*), онда се наслеђе *дели* између *двеју линија*, па рођена браћа и сестре учествују у *обема* линијама, а полурођена само у оној, којој припадају, очевој или материној; а

в) Ако наслеђују само *полурођена браћа* и *полурођене сестре* само из *једне* линије (т. ј. браћа и сестре само по оцу, или, само по матери), онда они наслеђују и деле *сву* заоставштину, искључујући све *остале* сроднике из оне *друге* линије.

60. — *Потомци* браће и сестара (синовци и синовике, нећаци и нећаке и њихови потомци) наслеђују не само *представљањем* (représentation) него и по *свом властитом праву* (de leur chef), као *најближи* сродници из *другога* реда и искључују од наслеђа предке и побочне сроднике из трећег и четвртога реда наследника (чл. 750.).

61. — *Усвојилац* (поочим или помајка) нема права да наследи *усвојено дете* (посинка или поћерку), већ има само *право* да *натраг узме* из заоставштине усвојеникове она *добра* која му је за живота даровао, ако се још у природи налазе у заоставштини. Он то право (le retour successoral) има и према заоставштини *деце усвојеникове*, ако су умрла *без потомства* (чл. 351. и 352.).

И *деца усвојичева*, законита и позакоњена, ако овај није жив, имају *исто право* према заоставштини усвојениковој, али *не* и према заоставштини његове деце која су умрла без потомства (чл. 352.).

Усвојено дете нема права да наслеђује децу усвојичеву ни његове потомке.

62. — *Ванбрачни родитељ* (отац или мати) само тада наслеђује заоставштину свога *ванбрачнога детета*, које је без потомства умрло, ако га је *признао*. Ако су га *оба* родитеља признала, онда је деле *по пола* (чл. 765. од 1896. год.).

Ако нема родитеља, онда њихова *законита деца* (одн. браћа и сестре оставиочеве), али *не* и њихови потомци, имају *право* да *натраг узму* она *добра* која је оставилац добио или наследио од родитеља, ако се она још налазе у заоставштини (одн. *неплаћену цену*, ако су продана). Сва *остала* добра наслеђују *ванбрачна* браћа и сестре оставиочеве, односно њихови потомци (чл. 766. од 1896. год.).

Из овога се јасно види, а то се и изреком вели у чл. 757., да закон не даје никакво право ванбрачној деци на добра сродника њихових ванбрачних родитеља.

63. — У *трећи* ред спадају *сви остали* (осем оца и матере) *предци* оставиочеве, и по *оцу* и по *матери* (чл. 746.). Они овако наслеђују:

Ако има предака у *обема* линијама, дакле, и у очевој и у материној, онда се наслеђе *дели* између *двеју линија*, то јест, на *две половине*; па, у *свакој* линији наслеђује *најближи предак*, а ако их има више *истога степена* (нпр.

дед и баба, или прадед и прабаба) деоба се увек врши *по главама*, пошто представљање није допуштено у овом реду. Предци који припадају *обема* линијама учествују у деоби наслеђа и у једној и у другој.

А ако у којој линији нема предака, њену половину наслеђују *побочни сродници* из исте линије најдаље до *дванаестог* степена закључно, а *не* предци из оне *друге* линије.

64. — Поред овога редовнога права наслеђивања, *сваки законити предак* има и аномално наслеђивање, то јест, *право* да из заоставштине свога потомка, који је *без потомства* умро, *натраг узме* оно *добро* које му је био *даровао*, ако се оно још налази у натури у заоставштини обдарениковој или да тражи *неплаћену* цену тога добра, ако га је оставилац био отуђио, или, да се користи *тужбом* за повраћај тога добра од трећег, који га држи, ако је оставилац ту тужбу имао. (чл. 747.). Ово је случај т. зв. retour successoral-а.

Побочни сродници немају ово право. Нпр. ако је брат брату даровао какво добро, па овај умро без потомства, не може тражити повраћај тога добра.

65. — И *усвојилац* као предак потомка усвојениковог, има такође то *право повраћаја* из заоставштине онога, ако је умро без потомства (чл. 352); види напред под бр. 61.

66. — У *четврти* ред долазе *побочни сродници* (осем браће и сестара и њихових потомака) и у *очевој* и у *материној* линији до *дванаестог* степена закључно (чл. 753.).

Заоставштина се и овде *дели по пола* између двеју линија, очеве и материне.

У *свакој* линији *најближи* сродник наслеђује њену половину тек тада, кад у њој нема ни једнога предка, без обзира на то, што у другој линији њену половину наслеђује који предак, ма то био и отац или мати оставиочева.

Побочни сродници *истога* степена у *истој* линији наслеђују *по главама*; деоба по стаблу овде не бива зато, што представљање није у овом реду допуштено.

Побочни сродници који припадају *обема* линијама учествују у деоби *обеју* половина наслеђа.

Ако нема побочних сродника у једној линији, онда они у оној другој све наслеђују (чл. 755. ал. 2.).

67. — *Отац*, а тако исто и *мати* оставиочева, кад устицају са *побочним сродницима* из *противне* линије насле-

ђује *половину* наслеђа свога детета, има *право да ужива трећину* од оне *друге* половине коју ти побочни сродници наслеђују (чл. 754.).

68. — Побочни сродници *по усвојењу* оставиоцевом имају и овде *право да натраг узму* добра која су у заоставштини усвојениковој (а не и његовог потомка) и која је он задобио *даром* или *наслеђем* од усвојоца (чл. 352.).

III. Белгијско право

69. — У Белгији вреди онај текст францускога грађанскога законика (Code civil) какав је, по установљењу царства у Француској, обнародован 3. Септ. 1907. год. под насловом „Наполеонов законик“ (Code Napoléon).

Прописи тога законика који уређују *породично наследно право*, наиме:

1) општи прописи (чл. 731.—738.);

2) прописи о *представљању* или репрезентацији (чл. 739.—744.) и

3) прописи о наследном праву *потомака* (чл. 745.), *предака* (чл. 746.—749.) и *побочних сродника* (чл. 750.—755.), — потпуно су истоветни, и по бројном реду и по садржини, с истим прописима у данашњем француском законнику (чл. 731.—755.).

А тако исто, у Белгији вреде и данас још и првобитни прописи (чл. 756.—766.) о наследним правима *ванбрачне деце*, као ванредних законих наследника, на добра њихових ванбрачних родитеља и о наслеђивању добара ванбрачне деце, која су умрла *без* потомака, док су ти чланови, у Француској, модификовани законом од 25. марта 1896. год. и ванбрачна деца преведена из категорије ванредних у ону *редовних* законих наследника.

70. — *Ванбрачно дете* које је легално *признато*, а није ни браколомно ни родоскврно (чл. 762.), *наслеђује* свога *ванбрачнога родитеља* по чл. 756. и 757. овако:

а) ако је родитељ (отац или мати) оставио и *законе потомке*, онда ванбрачно дете наслеђује *трећину* од дела који би добило да је *законито*;

б) ако родитељ није оставио законих потомака, али је оставио *предке* или *браћу* или *сестре*, — онда *половину* од поменутога дела; и

в) ако родитељ није после себе оставио ни законих потомака, ни предака, ни браће или сестара, — онда *насређује три четвртине* од поменутога дела.

И најпосле, по чл. 758.

г) ако родитељ није оставио ни *побочних сродника* до дванаестог степена, — ванбрачно дете наслеђује *сву* заоставштину.

71. — Деца или потомци ванбрачнога детета, ако је ово умрло *пре* свога родитеља који га је признао, могу тражити права која су утврђена чл. 756—758. (чл. 759.).

72. — Ванбрачно дете или његови потомци дужни су *урачунати* у свој наследни део све што су примили од ванбрачнога родитеља о чијем је наслеђу реч, а што би требало *унети у деобу наслеђа* (колација) по прописима чл. 829. и др. (чл. 760.).

Али, ако су они, за живота тога родитеља, примили од њега *половину* онога што би, по наведеним прописима, имали наследити, и ако је тај родитељ *изречно изјавио* да му је била намера да наследни део ванбрачнога детета сведе на толико, колико су они примили, — онда они не могу преко тога ништа више ни тражити. А у случају, ако су *мање од половине* примили, онда могу тражити да им се *до половине* допуни (чл. 761.).

73. — *Браколомна* и *родоскврна* ванбрачна деца имају право само на издржавање (des aliments), које им се одређује по имућности ванбрачнога родитеља и по броју и својству законих наследника (чл. 762. и 763.). А ни на то издржавање из заоставштине немају, ако су за живота тога родитеља изучили какав занат (l'art mécanique) или, ако им је он осигурао то издржање (чл. 764.).

74. — *Заоставштину ванбрачнога детета* које је умрло *без* потомства наслеђује онај ванбрачни родитељ (отац или мати) који га је *признао*, или, *обоје по пола*, ако су га *обоје признали* (чл. 765.).

75. — А ако нема ни оца ни матере, онда *законита* деца њихова, односно браћа и сестре оставиоцеве, али *не* и потомци ових, имају право да *натраг узму* она *добра* која је оставилац од родитеља добио, ако се она још налазе у заоставштини; иначе имају право на тужбе које је оставилац

имао ради повраћаја тих добара од другога, или на наплату цене, ако су она отуђена и још неплаћена. Остала добра наслеђују ванбрачна браћа и сестре оставиоцеле, или њихови потомци (чл. 766.).

IV. Италијанско право

76. — По италијанском грађанском законнику који је проглашен 25. јуна 1865. а стао на снагу 1. јануара 1866. год., закони су, или интестатски наследници:

а) крвни сродници оставиоцели наиме: његови закони (брачни) потомци, у које спадају и позакоњена деца, затим предци, побочни сродници (до десетого степена закључно) и призната ванбрачна деца;

б) преживели супруг оставиоцев; а у недостатку свих ових;

в) држава (односно државна благајна; (fiscus), — чл. 721. 736. 743. 753. и 758.

77. — Породични наследни ред или наслеђивање крвних сродника уређено је по близини сродства, без обзира на разлику пола, првенства линије и порекла добара која састављају наслеђе или заоставштину оставиоцелу (чл. 722.).

78. — Сродници наслеђују или по свом властитом праву или представљањем (репрезентацијом).

79. — Представљање (репрезентација) је усвојено само у корист свих потомака оставиоцевих и деце његове браће и сестара и њихових потомака. Између предака и побочних сродника наслеђује најближи (чл. 730. 731. и 731.).

Жив се предак не може представљати, осем ако је тако одсутан да је неизвесно да ли је још у животу, или, ако је неспособан да сам собом наследи поставиоца (чл. 734.), јер неспособност родитељева (genitore) или предкова не штети децу или потомке да наследе оставиоца, било по свом властитом праву (per rationem propterea) било представљањем (чл. 728.). Неспособни родитељ нема, у том случају, права да управља и да ужива наследство своје деце, ако су ова младолетна (чл. 728. ал. 2.).

А може представљати предка и онај потомак који је одбио да га наследи (чл. 735.).

80. — У свима случајевима представљања (репрезентације) деоба наслођа врши се по стаблима.

Ако је једно стабло извело више грана, деоба се такође врши по стаблима у свакој грани, а између чланова једне исте гране, по главама (чл. 739.).

81. — Наследни је ред сродника овако изведен:

1) У првом реду наслеђују законита (брачна) деца оставиоцелу и њихово потомство без разлике пола и без обзира што су рођена у разним браковима (чл. 736.).

Као законита деца сматрају се и позакоњена (леги-тимира) и усвојена (адоптирана) деца. По усвојена деца и њихови потомци наслеђују само усвојиоца (поочима или по мајку) а ни једног сродника његовог (чл. 737.).

Деца (синови и кћери), као потомци првога степена, први наслеђују и деле наслеђе међу собом по главама, тј. на равне делове; а остали потомци (унучад, праунучад, прапраунучад итд. и по сину и по кћери), кад представљањем наслеђују сви или само неки од њих, деле га по стаблима (чл. 736. ал. 2.).

82. — Ванбрачно дете (односно деца), коме је уредно призната филијација, а није ни бракокомно ни родоскврно (чл. 180. и 752.), наслеђује свога ванбрачнога родитеља овако:

а) у стицају са законитом децом или њиховим потомцима, оно наслеђује половину дела који би добило да је законито. — Но законита деца, односно њихови потомци, власни су да му део његов исплате, по праведној оцени, у новцу или у непокретним добрима издаду (чл. 744.).

б) у стицају с оцем и матером или само с једним родитељем или с којим другим предком оставиоцевим, или са супругом његовим, оно наслеђује две трећине наслеђа, а преостатак припада реченим предцима или супругу (чл. 745. ал. 1.). Али ако оно наслеђује у исто време и с предком и са супругом оставиоцевим, онда предак наслеђује трећину, супруг четвртину, а оно све остало (чл. 745. ал. 2.):

У оба случаја ванбрачно је дете дужно урачунати у свој наследни део све што је од оставиоца добило (colazione, чл. 746.).

И најносле,

в) ако ванбрачни родитељ није оставио ни потомака, ни предака, ни супруга, ванбрачно дете наслеђује сву заоставштину (чл. 747.).

83. — *Закони потомци* ванбрачног детета имају право да *представљајући* њега као свога предка, траже *оно*, што би и оно, у наведеним случајевима (а. б. и в.), *наследило* од свога ванбрачног родитеља (чл. 748.).

84. — Ванбрачно дете *нема* права да наслеђује и *сроднике* ванбрачног му родитеља, а ни ови *не могу* њега наслеђивати (чл. 749.).

85. — Ванбрачној деци, која се по закону *не могу признати*, не припадају напред изложена наследна права. Ипак, она имају право да траже *издржање* из заоставштине ванбрачног родитеља у случајевима: кад, ма и посредно, истиче из какве грађанске или кривичне *пресуде* да им је оставилац ванбрачни родитељ; — кад су рођени у *браку* оставиоцем који је оглашен за *ништав*; — или, кад је оставилац *писмено* и *изречно* изјавио: да му је ванбрачни родитељ (чл. 193.).

Издржање им се одређује по имућности (*delle sostanze*) ванбрачног родитеља и по броју и каквоћи законих наследника (чл. 752.).

86. — 2) У *другом* реду наслеђују *родитељи* (отац и мати) оставиочеви, његова *браћа* и *сестре* и *њихови потомци* и *сви предци*, очеви и материни.

Они наслеђују овим редом:

87. — а) *Отац* и *мати* наслеђују, ако *нема* браће и сестара ни њихових потомака, — *сву* заоставштину *по пола*, или *сам преживели* родитељ (чл. 738.).

А ако *има рођене* браће и сестара, онда *сви* заједно наслеђују *по главама* *сву* заоставштину, само ни у ком случају *део* *оба* родитеља, или само *једнога* од њих, *не може* бити *мањи од трећине* заоставштине (чл. 740. ал. 1.).

Ако, пак, има и *полурођене* браће и сестара (тј. само по *оцу* или само по *матери*), наслеђују и они, само кад су у стицају с *рођеном* браћом и сестрама или кад сами наслеђују, они добивају само *половину* онога дела, који припада *рођеној* браћи или сестрама (чл. 740. ал. 2.).

Потомци браће и сестара наслеђују *по стаолима* (чл. 740. ал. 3. у вези с чл. 722. и 753.).

Део, који би припао *оцу* или *матери*, да су живи, припада, ако их *нема*, *најближим* предцима у очевој односно материниј линији (чл. 740. ал. 4.).

88. — б) *Браћа* и *сестре* сами наслеђују, ако *нема* ни једног родитеља нити кога другог предка из очеве или материне линије. Они *деле* све наслеђе *по главама*, а њихови потомци, *по стаблима* (чл. 741. ал. 1.).

Но *полурођена* браћа и сестре и њихови потомци, наслеђују, кад су у стицају с *рођеном* браћом и сестрама, само *половину* од дела који припада *рођеној* браћи и сестрама (чл. 741. ал. 2.).

89. — в) *Предци*, ако *нема* родитеља оставиоцевах ни његове браће и сестара ни њихових потомака, наслеђују *половину наслеђа* оне линије којој припадају, без обзира на порекло наследних добара, (чл. 739. ал. 1.).

Ипак, ако сви предци нису *истога* степена, онда *цело* наслеђе припада *најближем* предку без обзира на то којој линији припада *очевој* или *материној* (чл. 739. ал. 2.).

90. — 3) У *трећи* ред спадају *сви побочни сродници* из *обеју* линија до *десетого* степена закључно.

Између њих наслеђује увек *најближи* сродник без обзира на линију којој припада (чл. 742.).

91. — *Заоставштина ванбрачног детета*, које је умрло *без потомства*. Њу наслеђује:

а) *пола* преживели *супруг*, а *пола* онај *родитељ* који га је *признао*, а ако су га *оба* родитеља признала, онда они *деле* међу собом ову другу половину (чл. 751.);

б) а ако *нема* супруга, онда *сву* заоставштину наслеђује онај *родитељ* који га је *признао*, а ако су га *оба* родитеља признала, они је *деле* међу собом *по пола* (чл. 750.);

в) преживели *супруг* наслеђује *целу* заоставштину, ако *нема* ни једног родитеља (arg. из чл. 755. ал. 2.)

V. Португалско право

92. — По грађанском законнику, који је проглашен 1. јула 1867. а стао на снагу 1. јануара 1868. год., законски су наследници:

а) *крвни сродници* оставиочеви наиме: његови *закони потомци*, *предци* и *побочни сродници* до *десетого* степена закључно, и

б) *преживели супруг* његов.

А ако нема ни побројаних сродника ни супруга, заоставштина припада *држави* (одн. државној благајни; чл. 1969.).

93. — Наслеђивање оставиоца од стране *сродника* његових уређено је тако, да *најближи* сродник искључује *удаљенијега* осим случајева, у којима је допуштено наслеђивање *представљањем* (репрезентацијом), чл. 1970.).

Ако се најближи сродници *одреку* наслеђа или су *недостојни* да наследе оставиоца, наслеђе прелази на сроднике *идућега* степена. Но ако се који наследник *одрекао* просто *свога дела*, онда овај *прирашћује* деловима осталих сунаследника *истога* степена (чл. 1972.).

94. — Лица, *неспособна* да *по тестаменту* наследе, неспособна су да прибаве и *законско* наслеђе (чл. 1978.). — *Неспособност* наследникова је само *лична*. Његова деца и остали потомци, ако их има, наслеђују исто онако, како би наследили и да је неспособни умро као способан (чл. 1979.).

95. — *Представљање* (репрезентација), и то само *умрлога* предка, допуштено је само за *потомке* оставиоцеве и *аа децу* његове умрле *браће* и *сестара*, кад ова наслеђују у стицају с којим братом његовим. Дакле, оно *није* допуштено за *предке* и *остале побочне сроднике* његове (чл. 1990—1982.).

Представници (репрезентанти) наслеђују онако (à se titre) како би наследно и онај, кога они представљају, да је преживео оставиоца (чл. 1983.).

96. — Сродници *истога* степена деле наслеђе *по главама*, дакле на *равне делове* (чл. 1971.).

Ако сви наследници или само неки од њих наслеђују *представљањем*, деле наслеђе *по стаблима*; а *представници* једнога *истога* предка *деле* наслеђе такође *по главама* (чл. 1984. у вези с чл. 1987.).

97. — *Породични* је наследни ред овај:

1) У *првом* реду закона и позакоњена *деца* оставиоцева и *њихови потомци*, без разлике *пола* и *доба живота*, па и тада, ако нису сви из *истога* брака (чл. 1985. и 1988.).

Деца, потомци *првога* степена, наслеђују *по главама*, то јест, на *равне* делове (чл. 1986.).

Њихови потомци, кад наслеђују *представљањем*, наслеђују *по стаблима* (чл. 1967.).

98. — *Ванбрачна деца*, која су уредно *призната*, наслеђују, ако нема законе деце, *сву* заоставштину ванбрачнога родитеља (чл. 1990.).

Ако пак *има* законе деце родитеља, онда се прави ова разлика:

а) ако су ванбрачна деца призната *пре* закључења брака из кога су закона деца, с којима конкуришу у наслеђе, — она добијају *део* наслеђа, који је *раван резерви* (део с којим се не може тестаментом располагати, дакле, закони део) *законе деце*, смањеној за *трећину*. Резерва, пак, законе деце износи редовно *две трећине* добара оставиоцевих (чл. 1991. у вези с чл. 1784. §. 1. и 1785.).

б) а ако су ванбрачна деца призната после реченога брака, њихов део не прелази резерву законе деце, смањену за *трећину* и узима се само из онога дела родитељеве заоставштине с којим он не може тестаментом располагати (*la portion disponible*; чл. 1785. 2^о).

Но ако, због броја ванбрачне деце, није довољна *трећина* добара да попуни делове, које им даје чл. 1785. под 2^о, она неће имати право ни на шта друго, него се та *трећина* дели између њих на *равне делове* (чл. 1998.).

99. — У *другом* реду наслеђују *родитељи* (отац и мати), ако су обоје преживели оставиоца, као своје *законо* дете које је умрло без потомака, и *деле* наслеђе *по пола*; а ако га је само *један* родитељ преживео, онда овај наслеђује *сву* заоставштину његову (чл. 1993.).

100. — Ако *ванбрачно* дете умре без потомства и не остави супруга, *сву* заоставштину његову наслеђују *родитељи* који су га признали (чл. 1994.).

А ако је оставило супруга, овај ће, докле год живи, *уживати половину* заоставштине (чл. 1995.).

101. — Ако нема родитеља наслеђују *предци другог* степена (очеви и материни родитељи, тј. дедови и бабе) и *даљих степена* (чл. 1996.).

Ако су сви преживели предци *истога* степена, *деле* наслеђе на *равне делове*, без обзира којој линији припадају (чл. 1997.); а ако нису онда наслеђује онај *предак* који је *најближи*, опет без разлике линије (чл. 1998.).

Прописи чл. 1996., 1997. и 1998. вреде и за наслеђе признатог ванбрачног детета, без повреде чл. 1999., по коме преживели супруг има права да ужива половину наслеђа.

102. — У трећем реду наслеђују браћа и сестре оставиоци и њихови потомци (чл. 2000.).

Рођена браћа и сестре, кад наслеђују заједно са полу-рођеном браћом и сестрама, добијају деоструки део у наслеђе (чл. 2001.).

Ово вреди и за њихове потомке (чл. 2001. §. 1.).

103. — На исти начин наслеђују и позакоњена и ванбрачна браћа и сестре, кад нема законе браће и сестара ни њихових потомака (чл. 2002.).

104. — У четвртм реду наслеђује, пре осталих побочних сродника, преживели супруг, само ако није био крив што је, по пресуди судској, живео раздвојено од оставиоца (чл. 2003.).

А после супруга, наслеђују остали досад непоменути побочни сродници до десетог степена закључено (чл. 2004.).

105. — Позакоњена и ванбрачна деца, па и призната, не наслеђују интестатски побочне сроднике ни очеве ни материне, а ни ови ону, осем случаја, кад нема других сродника до десетог суепена закључно (art. 2005.).

VI. Шпанско право

106. — По грађанском законнику, који је проглашен 24. јула 1889. год. закони су, или интестатски наследници:

1) крвни сродници наиме: закони (брачни) потомци, предци и побочни сродници, а тако исто и ванбрачна деца; и
2) преживели супруг.

А у недостатку свих ових наследника, наслеђује држава, која то наслеђе раздељује добротиним заводима и школама у општини и провинцији домицила оставиоца (чл. 956.).

107. — Породични наследни ред уређен је по близини сродства (чл. 915.). Ближи сродник искључује удаљенијега, осем случајева, у којима је допуштено представљање (чл. 921.).

108. — Представљање (репрезентација) је допуштена увек у нисходној правој линији, дакле у корист свих потомака оставиоца, а у побочној само у корист деце браће, рођених и полу-рођених (чл. 925.).

Жив се предак не може представљати, осем случаја, ако је он искључен из наслеђа (егзередиран) или ако је неспособан да сам наследи (чл. 929.).

Може се представљати и онај умрли предак, чијег се наслеђа одрекао потомак који га представља (чл. 828.).

109. — Кад год се представљањем наслеђује, наслеђе се дели по гранама, тако да представник или представници не добију више наслеђа него колико би добио и онај кога представљају, кад би га било (чл. 926.).

Братњева деца (синовци и синовице) наслеђују, у стицају са стричевима, представљањем; а ако сама наслеђују, деле наслеђе на равне делове, и ако их има од више браће (чл. 927.). — (Чланови 926. и 927.) не помињу децу сестара оставиоца.

110. — Породични наследни ред овако је уређен:

1) У првом реду наслеђују закона деца и њихови потомци, без разлика пола и доба живота, па и тада, ако нису сви из истог брака оставиоца (очевог или матиног чл. 930. 931.).

Деца наслеђују по свом властитом праву и деле родитељево наслеђе међу собом на равне делове (чл. 932.).

Унуци и остали потомци наслеђују представљањем, и ако је који од њих раније умро и оставио више наследника, онда део, који му припада, они деле међу собом на равне делове (чл. 933.).

Ако је оставилац после себе оставио и своју децу и потомке од друге раније помрле деце, онда његова деца наслеђују по свом праву, а потомци (унучад итд.) по праву представљања (чл. 934.).

111. — Усвојено дете и усвојилац немају по закону права да се узајамно наслеђују (чл. 177.).

112. — 2) У другом реду наслеђују предци оставиоца, искључујући све побочне сроднике његове (чл. 985.), дакле, и браћу и сестре његове и њихове потомке.

Од предака отац и мати први наслеђују и деле детиње наслеђе на равне делове; (а ако је само једно од њих преживело, наслеђују сву заоставштину свога детета (чл. 936.).

Ако нема ни оца ни матере, наслеђују најближи предци и то овако:

а) ако има подједнако блиских предака из *обеју линија*, и из очеве и из материне, наслеество се дели на *две половине*, па једну *деле* међу собом очеви а другу материни предци, *по главама*;

б) ако су најближи предци *сви* из *исте линије* и *истога степена*, *деле* наслеђе *по главама* (чл. 937.).

Но предак који наслеђује од свога потомка добра, која је овај без накнаде (à titre gratuit) задобио од ког другог предка или брата, дужан је поштовати права, која би била по закону стечена у корист сродника до трећег степена, који припају линији из које су та добра (чл. 811.), јер, по чл. 812. предци наслеђују, искључујући сва друга лица, добра која су дали деци и потомцима, који су изумрли без потомства, ако су та добра у заоставштини, или она добра, која замењују дарована добра, ако су ова у размену добивена, односно наслеђују тужбе оставиоачеве о тим добрима, ако су она продана, или још неплаћену цену њихову (чл. 938.).

113. — 3) У *трећем* реду, ако нема *законих* потомака ни предака оставиоачевих, наслеђују *позакоњена* (краљевим указом) и *призната ванбрачна деца* његова *сву* заоставштину (чл. 939.).

Ако ванбрачна или позакоњена деца конкуришу у наслеђу с потомцима кога раније умрлога ванбрачнога или позакоњенога детета, она наслеђују по *свом* властитом праву а ови други представљањем (чл. 940.).

Ова своја наследна права (чл. 939. и 940.), ванбрачно или позакоњено дете *преноси* смрћу својом на *своје потомке*, који долазе *по праву представљања* да врше његова права на предково наслеђе (чл. 941.).

114. — У случају кад има и *законих* потомака и предака оставиоачевих, позакоњена и ванбрачна деца наслеђују само *део* који им дају чл. 840. и 841. (чл. 942.). А по тим наређењима:

а) кад завешталац (тестатор) остави и *закону* децу или потомке и *ванбрачну*, која су по закону призната, онда свако *ванбрачно* дете има право на *половину* оне количине, која припада законом детету, и то из *трећине* онога дела имања, с којим је завешталац могао слободно располагати, пошто се од ње одбију погребни трошкови. Овај део могу закона

деца ванбрачном детету издати, по праведној процени, у новцу или у другим добрима (чл. 840.); а

б) кад завешталац не остави законе деце или потомака, него *законе предке*, онда ванбрачна деца имају право на *половину* онога дела имања, с којом је завешталац могао слободно располагати (чл. 841.).

115. — Ванбрачно дете нема права да без тестаментa (ab intestato) наслеђује закону децу и предке *ванбрачнога родитеља*, који га је признао; а ни ови предци не наслеђују ванбрачно или позакоњено дете (чл. 943.).

116. — Ако ванбрачно или позакоњено дете умре *без законага* или *признатогa потомства*, родитељ који га је *признао*, наслеђује *сву* заоставштину, а ако су га *оба* родитеља признала, *деле* је на *равне* делове (чл. 944.). А ако нема ни ванбрачних предака, наслеђују га ванбрачна браћа и сестре, по правилима, која вреде за закону браћу и сестре (чл. 945.).

117. — 4) У *четвртном* реду наслеђују *побочни сродници* до *шестогa* степена закључно и *преживели супруг* оставиоачев (чл. 946. и 955.) овако:

Ако има само *рођене браће* и *сестара*, они *деле* братово или сестрино наслеђе на *равне делове* (чл. 947.); а ако са њима учествују и *потомци* кога раније умрлога брата (одн. сестре), онда они први наслеђују по *главама*, а ови други *по стаблу* (чл. 948.).

118. — Ако *рођена* браћа и сестре наслеђују с *полурођеном* браћом и сестрама, они наслеђују *двоструки део* (чл. 948.).

Ако наслеђују само *полурођена* браћа и сестре оставиоачеве, они *деле* наслеђе на *равне делове*, без обзира чија су наследна добра очеве или материне (чл. 950.).

И њихова деца наслеђују *по стаблу* (чл. 951.).

119. — Ако *нема* ни *рођене* ни *полурођене браће* и *сестара*, ни њихових потомака, *сва* заоставштина оставиоачева припада *преживелом супругу* његовом, само ако није коначном пресудом судском раздвојен од заједничког живота с оставиоцем (séparé de corps чл. 952.).

120. — Ако *нема* ни браће ни сестара уопште, ни њихових потомака, ни преживелога супруга, — наслеђују *остали*

побочни сродници, без разлике којој линији припадају; било само једној било обема (чл. 954.).

VII. Аустријско право

121. — По аустријском општем грађанском законнику,¹ који је проглашен 1. јула 1811. год., а на снагу стао 1. јануара 1812. год. законски су наследници:

1) *брачни сродници* оставиоचेви, распоређени у *шест парентела* или *колена* (§ 730.) и

2) *преживели супруг* оставиочев (§ 757—759.). А после њих

3) *државна благајна* (§. 760.).

122. — Брачни сродници наслеђују по *чисто парентелном реду* (ordo parentelaris) који се назива и *чисто линеалном системом*.² По том реду не наслеђује сродник, који је уопште по степену ближи оставиоцу, него онај, који је у *ближој парантели*.

Има свега *шест* парентела. Оне су обележене редним бројевима (прва, друга, трећа, четврта, пета и шеста §. 731.).

Прва је парентела у *нисходној* линији. То је *оставиочева* парантела, јер њу састављају оставиочева *деца* и све *њихово потомство*, без разлике *пола* и *доба живота* (§. 731.).

Осталих *пет* парантела су у *усходној* линији. Њих састављају оставиочеви *предци*, мушки и женски, до *петого степена*, са својим потомствима (§. 731.). Тако:

другу парентелу састављају *родитељи* оставиочеви, као предци *првога* степена, и *њихови потомци* (оставиочева браћа и сестре и т. д.);

трећу — *дедови* и *бабе* или родитељи оца и родитељи матере оставиочеве (два брачна пара) као предци *другога* степена, и сви њихови потомци;

четврту — *прадедови* и *прабабе* оставиочеве (четири брачна пара), као предци *трећега* степена, и сви њихови потомци;

пету — *прапрадедови* и *прапрабабе* оставиочеве (осам брачних парова) као предци *четвртога* степена, и сви њихови потомци; и

¹ Превео га на српски Dr. Драгољуб Аранђеловић, в. професор права и печатао 1906. год.

² *Парентела* или *колена* је круг лица која су рођењем произишла од једнога предка, рачунајући и њега, као зародноца или оца парантеле.

шесту — *чукундедови* и *чукунбабе* оставиочеве (шеснаест брачних парова), као предци *петого* степена, и сви њихови потомци.

123. — Свака парентела која је по бројном реду ближа оставиоцу, *искључује* све остале које за њом иду, као удаљеније. Дакле, тек пошто је извесно да нема наследника из *претходне*, као ближе, парентеле, позивају се на наслеђе сродници из *оне која за њом одмах долази*. А то је т. з. *сукцесија парентела* (successio ordinum).

124. — Брачни сродници из ових шест парентела наслеђују или по *свом властитом праву* или по т. зв. *праву представљања*.

По *свом* властитом праву наслеђују само:

а) *деца* оставиочева и

б) *предци* његови, до *петого* степена, као осниваоци својих односних парентела, које мало час побројасмо.

А сви остали сродници наиме: *потомци деце* оставиочеве (односно његова унучад, праунучад и т. д.) и *потомци* побројаних *предака* његових наслеђују по *праву представљања*.

125. — Право представљања вреди, дакле, у *свима паренталама* и то само у корист брачних *потомака*, без ограничења степена, *свакога* пре оставиоца умрлога *очекиваоца наслеђа* који би, да је жив у време делације, наследио оставиоца (§§. 732. 734. 551. 541 и 880.).

Жив се очекивалац наслеђа *не може* представљати, све једно да ли он лично може или не може наследити оставиоца; па ни онда, ако је он уопште чисто и просто *одбио* припало му наслеђе. Међутим представљање није и тиме условљено, да је представник и наследио онога кога представља.

126. — Представљање (репрезентација) у аустријском законнику не значи само ступање у наследни део (Eintritt in die Erbportion) представљенога, као што неки коментатори тога законика тврде,¹ него и *сукцесију у очекивање наслеђа* (Erbfolge in die Erbanwartschaft) или у *овлашћење за наслеђивање*² раније преминулога предка који везује сродством представника с оставиоцем. Представник не наслеђује оста-

¹ Unger, VI. §. 33. и прим. 1., Krainz, §. 484.

² Тако Pfaff u Hofmann, Commentar II. код §. 732. и Anders, Erbrecht §. 38.

виоца, дакле, на основу свога *сродства* с њиме, тј. по свом властитом праву, него по праву тога предка, кога представља, јер му је овај *смрћу* својом *пренео* своје очекивање наслеђа, као на свога потомка. И управо тај пренос је основна идеја у представљању за наслеђивање.

Та се основна мисао обелодањује у законнику и *позитивно* и *негативно*.

Позитивно се обелодањује тиме, што *унуци* оставиоци наслеђују и поред остале му *деце*, као ближњих потомака, и то управо *онолико*, колико би наследило и оно дете његово, које унуци као потомци истога представљају, да је оно живо и да само собом наслеђује (§. 332.). — То исто вреди и за потомке оних предака оставиоцих који су родоначелници парентела (§§. 735. 739 и др.).

Негативно, пак, тиме: што представници *немају* права на наслеђе, ако га ни представљени *није имао*. Они добивају, рекосмо, тачно толико колико би и он добио, а то је *ништа*. И тако се и по негативној страни не да одвајати: *да ли* (an) и *колико* (quantum) наслеђује?

127. — Практични правни ставови који истичу из оне основне мисли у представљању, такође су позитивни и негативни. *Позитивни* су изложени у §§. 733. и 734. А *негативни* су одчести у §§. 732—734., а одчести растурени по законнику, а то су:

а) ако је родитељ *неспособан* да наследи, онда ни његова деца не добивају *ништа*, све једно да ли је он *жив* — јер се живо лице не може представљати (§. 732. на крају) — или је *умро* пре оставиоца (§. 541.).

б) ако је *родитељ* *недостојан* да наследи и још *жив*, деца су му искључена, што га живог не могу представљати (§. 732. i. f.), а ако је *умро*, онда му се деци само из разлога човечности (humanitatis causa) даје његов део. (§. 541.)

в) ако се очекивалац унапред, још за живота оставиоцева, *одрекао* наслеђа, онда то одрицање вреди и за његово потомство (в. §. 551). Ово законско наређење несумњиво претпоставља да је очекивалац *умро* пре оставиоца, јер, ако је жив, потомци га не могу представљати (§. 732. i. f.)

То исто вреди и за случај:

г) ако је очекивалац *одбио* наслеђе и *умро* после оставиоца а *пре делације*, кад ова, и ако веома ретко, *доцније*

(в. §. 703.) наступа, а не, као обично, у часу смрти оставиоцева (§. 536.). У овом случају деца *одбиоца* наслеђа, као год и деца онога, ко се *одрекао* наслеђа, искључена су из наслеђивања. Између *одрицања* и *одбијања* наслеђа је *аналогиа*. — Но ако је одбијање наслеђа учињено у *корист* своје *деце*, онда ствар друкчије стоји. Ту је одбијање погрешно употребљен израз за *примање* и *отуђење* наслеђа. И

д) ако је дете прописно *искључено* из наслеђа (егзередирано), па *надживи* оставиоца, онда су искључени и његови потомци, пошто га живог не могу представљати (§. 732. i. f.) и arg. a contrario из §-а 780.); а ако је дете раније *умрло* онда његови потомци добивају из разлога човечности (humanitatis causa) *нужни* или *закони део* наслеђа (Pflichttheil. §. 780 у вези с §. 551.).

Све ово у једно скупљено изражава: да искључење, одбијање, одрицање и неспособност предкова дејствују и на потомке његове.

128. — Из свега што је доведе речено о представљању (репрезентацији) излази јасно, а то се необорљиво доказује и протоколима о редакцији овога законика¹, да су редактори истога усвојили *старије*, неправилно учење о репрезентацији само *ослабљено* овим *изузецима*:²

1) да потомци онога предка који је постао *недостојан* права наследства, *нису* искључени од наслеђивања, само ако је *недостојник* умро пре оставиоца (§. 541.) и

2) да су потомци детета, које је у последњој вољи изреком *мишено* наслеђа а умрло пре завештаоца, *овлашћени* да траже само *закони део* наслеђа (§. 780).

Но ови су изузеци само упола изузеци, јер као што напред рекосмо, ако *недостојни* предак *преживи* оставиоца, његови су потомци *искључени* од наслеђивања зато што је жив (§. 732. i. f.). Правило о тумачењу закона да *изузетак утврђује правило*, (exceptio firmat regulam) нигде се тако подесно не примењује као овде.

129. — Из овако схваћенога права представљања, које

¹ То су изнели Pfaff и Hofmann у Excurse II. стр. 26. и Commentar II. стр. 26. 691. 695 и 1р.

² Трећи је изузетак у Војном Кривичном законнику (§. 208. с.) за децу војнога бегунца (дезертера).

вреди само за *брачну* а не и за ванбрачну и адоптивну *децу*, истичу ове последње:

а) да не може бити *сукцесије у степенима* (successio graduum) у смислу Римскога права;

б) да ни један *побочни сродник* не може као такав наследити оставиоца, него само као потомак и *представник* свога раније преминулога предка; следствено

в) да *рођена* браћа и сестре оставиоцеве могу га наследивати заједно с *полу-рођеном* браћом и сестрама његовим (§. 376. i. f.);

г) да *деоба* наслеђа бива, у *свима* парентелама, по *стаблима* (in stirpes), и сама и помешана с деобом по *главама* (in capita). §§. 732—736. и д.) и

д) да сродник који је с *више страна* сродан с оставиоцем, може прибавити *више наследних делова* (§. 750).

130. — Ред наслеђивања сродника из појединих парентела. — Брачни сродници из *шест* парентела наслеђују овим редом:

131. — 1) *Прва* парентела. — Из ње наслеђују:

а) *деца* (синови и кћери) оставиоцева, била рођена за живота његова или после смрти његове. Она наслеђују по *свом* властитом праву овако:

ако је само *једно дете*, оно само наслеђује сву заоставштину;

а ако их је *више*, онда је, по свом броју, *деле* на *равне делове* (successio, divisio in capita) (§. 382.)

б) ако је *које дете* оставиоцево умрло *пре* оставиоца и након себе оставило *једно* или *више деце* (resp. унучади), онда оно или она, као *унучад* оставиоцева, наслеђују по *праву представљања* само онај *део* заоставштине, који би припао *умрлом детету* оставиоцевом, а родитељу њиховом, и то опет на исти начин, то јест, ако је само *један унук* он га сâм *цео* добива, а ако има *више унука*, они га *деле* међу собом на *равне* делове (§. 733. тач. 1.). У овом случају наслеђивање и деоба наслеђа бива по *стаблу* (successio, divisio per stirps);

в) а ако је и *који унук* умро *пре* оставиоца и након себе оставио *једно дете* или *вите деце*, као *праунучад* оставиоцеву, онда и она наслеђују, опет по *праву представљања*, само онај *део* заоставштине који би умрлом унуку (родитељу њиховом) припао при деоби с осталим унуцима, и *деле* га

такође на исти начин, то јест, ако је само *један праунук*, он сâм наслеђује *сав* тај део; а ако има више праунука, они га *деле* међу собом на *равне делове*. И у овом случају наслеђивање и деоба бива по *стаблу* (§. 373. тач. 2.)

Овако како унучад и праунучад наслеђују тако исто наслеђују и сви *даљи* потомци оставиоцеви као: *прапраунучад*, *чукунунучад* и т. д.

132. — Деоба по *стаблима* врши се не само кад *унуци* од умрле деце оставиоцеве наслеђују са још *живом децом* његовом, него и онда, кад наслеђују *сами унуци* од *више деце* или *праунуци* од *више унука* његових. И тако, унуци од *свакога детета* и праунуци од *свакога унука*, било њих више или мање, не могу никад ни више ни мање добити до *онолико*, колико би умрло дете оставиоцево или умрли унук његов добио да је *надживео* оставиоца и сâм собом га наследио (§. 734.).

133. — 2) *Друга* парентела. — Из ње наслеђују:

а) *родитељи* (отац и мати) оставиоцеви, по свом властитом праву. Они *деле* целу заоставштину на *две половине*: једна оцу а друга матери.

б) ако је *један* родитељ умро *пре* оставиоца, онда у *његово* право на половину наслеђа ступају остала деца његова, то јест, *браћа* и *сестре* оставиоцеве, и тако *представљајући* свога родитеља наслеђују његову *половину* и *деле* је међу собом на *равне* делове, као да је она лична заоставштина родитељева.

Ако је, пак, који *брат* или која *сестра* умрла *пре* кога умрлог родитеља оставиоцевог, онда *деца* тога брата или те сестре наслеђују, по *праву представљања*, део свога родитеља, онако, као што и *унучад* оставиоцева по умрлом сину или кћери његовој наслеђују део свога родитеља и међу собом га деле.

За *унучад братњеву* или *сестрину* вреди такође оно исто што и за *праунучад* оставиоцеву по сину или по кћери (§. 705. у вези с §§. 732—734.);

в) ако су *умрла оба родитеља*, онда *очеву* половину наслеђују и међу собом деле његова заостала *деца*, односно браћа и сестре оставиоцеве, а *материну* њена заостала деца, такође браћа и сестре оставиоцеве. Дакле, *полу рођена* браћа и сестре оставиоцеве учествују у деоби *очеве* односно *мате-*

рине половине; а рођена браћа и сестре учествују у *обема* половинама, тако, да они, ако су сами, наслеђују *сву* заоставштину оставиоца (свога брата или своје сестре) и *деле* је међу собом на *равне делове* (§. 736.).

г) ако је *један* родитељ умро *без потомства*, онда *целу* заоставштину наслеђује *преживели* родитељ. А ако ни други родитељ није жив, онда *цело* наслеђе деле његова деца и потомци по напред изложеним начелима (§. 737.).

134. — Трећа парентела. Из ње наслеђују:

а) *родитељи оставиочевих родитеља*, то јест, *дедови* и *бабе*. Они деле наслеђе на *две половине*: једна припада родитељима *оца* оставиочевог (т. ј. деди и баби по оцу) а друга родитељима *матере* оставиочеве (т. ј. деду и баби по матери) §. 738. Свака половина дели се опет на *две* половине, од којих једна (управо *четвртина* целога наслеђа) припада *деду* а друга *баби* (§. 739.).

б) ако су који *дед* или која *баба* или *обоје* с *очеве* или с *материне* стране, умрли, онда се *цела половина* која припада тој страни, дели између деце и потомака њених по оним правилима, по којима се у *другој* парентели дели *цело наслеђе* између деце и потомака *родитеља* оставиочевих (в. §§. 735—737.) — §. 739.; а

в) ако су *очев* *родитељи* (дед и баба) умрли без деце и потомака, онда *цело* наслеђе припада *материним родитељима* (деду и баби) ако су у животу; а ако нису, онда *њиховој* зосталој деци или потомцима. И *обрнуто*. (§. 740.).

135. — 4.) Четврта парентела. — Из ње наслеђују:

а) *прадедови* и *прабабе* (§. 741.). Они чине *четири* *пара* или *стабла* предака, од којих су *два* у *очевој* а *два* у *материној* линији, тј. родитељи *деда* по *оцу*, родитељи *бабе* по *оцу*; па онда, родитељи *деда* по *матери* и родитељи *бабе* по *матери*. Овде се *цело* наслеђе дели на *четири* дела: сваком стаблу по једна *четвртина*, која се по том дели на два дела или на *две осмине*: једна прадеду а друга прабаби. — Потомци свакога стабла деле своју четвртину онако исто како оставиочеви родитељи и њихови потомци деле *цело* наслеђе (§. 742.);

б) ако нема потомака *једнога стабла* од очеве или материне стране, онда *четвртина* тога стабла припада потом-

цима оног *другог* стабла од *исте* стране, те ови сад наслеђују *половину* наслеђа (§. 743. тач. 1.); а

в) ако су изумрла *оба* стабла од *једне* стране онда *цело* наслеђе припада стаблима оне *друге* стране која га по пола деле. Али, ако и на овој *другој* страни нема потомака од *једнога* стабла, онда опет *цело* наслеђе, припада потомцима од оног *другог* стабла. (§. 743. тач. 2.).

136. — 5) Пета парентела. — Из ње наслеђују:

а) *прапрадедови* и *прапрабабе* (§. 744.). Они чине *осам* парова или *стабла* предака: по *четири* у свакој линији, очевој и материној. Та су *четири* стабла ова:

- а) родитељи прадедеда, оца *дедовог*;
- б) родитељи прабабе, матере *дедове*;
- в) родитељи прадеда, оца *бабиног*; и
- г) родитељи прабабе, матере *бабине*.

Овде се наслеђе дели на *осам* делова, сваком стаблу по један, који се затим дели на два дела, управо на *две шеснаестине* од целога наслеђа, па једна припада прадеду а друга прабаби. Потомци *свакога* пара предака деле своју *осмину* онако, како је речено у предњим парантеллама. (§. 745.);

б) ако нема потомака од *једнога* стабла у очевој или у материној линији, онда његова *осмина* припада потомцима *другог најближег му стабла* у *истој* линији. Дакле, ако нема потомака од родитеља прадеда, *оца дедовог*, осмина тога стабла припада потомцима оног другог стабла, које чине родитељи прабабе, *матере дедове*, и обрнуто. Или, ако нема потомака од родитеља прадеда, *оца бабиног*, онда део овога стабла припада потомцима родитеља прабабе, *матере бабине* и обрнуто (§. 746.);

в) ако нема потомака од *прва два* стабла, у једној линији, онда њихове *две осмине* припадају оним *другим* двама стаблима у *истој* линији, и обрнуто (§. 747. тач. 1.). А ако, пак, нема потомака од сва *четири* стабла у *очевој* линији, онда половина наслеђа, која њима припада, увећава ону другу половину која припада стаблима у *материној* линији и обрнуто (§. 747. тач. 2.).

137. — 6) Шеста парантела. Из ње наслеђују:

а) *чукундедови* и *чукунбабе* (§. 748.). Они чине *шеснаест* парова или *стабла* предака, по *осам* у свакој линији, очевој и материној. То су стабла оних родитеља, од којих

су произишла четири стабла у петој парантели. Овде се наслеђе дели на *шеснаест* делова, сваком стаблу по једна шеснаестина, коју чукундед и сукунбаба по пола деле по $\frac{1}{32}$. део целог наслеђа. Потомци свакога стабла деле своју *шеснаестину* онако, како је речено у предњим парантелама (§. 748.).

б) ако нема потомака од једнога стабла, онда њихови делови припадају оним стаблима, која по пропису §§. 643. и 746. с угашеним стаблима стоје у *најближој* вези. Ако, пак, има потомака само од *једног јединог* стабла, онда њима припада *цело* наследство (§. 749.).

VIII. Немачко право

138. — По Општем Грађанском Законику, за Немачку Царевину од 18. Августа 1896. год. који је стао на снагу 1. Јануара 1900. год., *законско* односно *породично наследно право* засновано је на *крвноме сродству* из *законога брака*, без ограничења степена сродства (§. 1929.).

Крвни су сродници: *потомци* оставиоцима и његови *предци* и њихови потомци. Они су распоређени у *парентеле* или *редове*.

139. — Под *потомцима* оставиоцима разуму се: његова *брачна деца* (синови и кћери), која су рођена у пуноважном браку, и даљи *брачни потомци* њихови, дакле: унучад, праунучад и т. д.

Као брачна деца сматрају се и:

а) деца рођена у *путативном браку*, т. ј. у браку који је по себи *ништав*, али ни један супруг или бар један од њих није знао, при закључењу брака, да постоји *основ ништавости* (§. 1699.). Ако је *отац* знао, не задобива ни право наслеђа ни остала права према детету у таком браку рођеном (§. 1701.). Да ли, пак, ово вреди и за даље предке очеве или не, — *спорно* је.¹ А *мати* пак, баш и ако је знала, има право да наследи такво дете, али само као *небрачна* мати; и

б) *усвојено дете* (и његови потомци рођени после усвојења), осем ако му уговором о усвојењу није одузето право наслеђа (§. 1767. ал. 1.) — Према сродницима усвојичевим

¹ Види: за *Strohal*, Erbrecht, §. 9. прим. 7. и *Dernburg*, Das bürgerl. Recht, V. §. 15. бр. 5.; а *против* *Endemman*, Lehrb. des bürgerl. Rechts, III. §. 15. бр. 4.

оно нема никаквих права (§. 1763.). Ни усвојилац нема права да наследи усвојеника (§. 1759.).

140. — *Ванбрачна* су деца потомци само према *матери* и њеним *сродницима*, па зато и имају према њима и активно и пасивно наследноправни положај *законите* деце (§. 1705.).

И *деца заручника* (Brautkinder) сматрају се као *ванбрачна*.

141. — Ванбрачно дете *позакоњено* *потоњим браком* својих родитеља изједначаје се са *законитим* (брачним) дететом у свима наследним правима и према оцу и према матери и свима сродницима њиховим (§. 1719. и ал. 1. §-а 2303.); а *позакоњено* *наредбом државне власти* задобива такође правни положај брачнога детета, заједно са потомцима својим, али се то не распростире и на *очеве* сроднике (§§. 1736. и 1737.).

142. — Под *предцима* разуму се прво *родитељи*, отац и мати, а затим, и *сви даљи предци* (дед и баба по оцу и по матери; прадед и прабаба по оцу и по матери и т. д.), но само тада, ако су ти парови законити супружници.

143. — Крвни сродници наслеђују *по блискости парентела* или *редова* у које су распоређени. Парентела је круг лица која рођењем произлазе од *истога* предка, рачунајући и овога.

Парентеле се изводе и од *мушких* и од *женских* предака.

Ближи предак заснива *ближу* парентелу,

Докле год има ма и једнога сродника из ближе парентеле, дотле се не позивају на наслеђе сродници из даље старије парентеле (§. 1930.).

Ово подсећа на *successio ordinum* у Римском Праву. Ипак знатна је разлика. По Римском Праву, кад је објективно било извесно да неће наследити они који су раније позвани, следовао је *нов позив* онима који су сад најближи сродници. Ови су, по томе, морали *преживети тренутак*, у којем су отпали раније позвани. А по данашњем Немачком Праву, наслеђе се отвара *у часу смрти* оставиоцима не само за оне, који су *непосредно* позвани да га наследе, већ и за све оне, који *очекују* да га могу евентуално, после њих, наследити. По томе, довољно је да је евентуално позвани сродник *преживео* отварање наслеђа, дакле *час смрти* оставиоцима (§. 1922 и 1923.), па ако јесте онда се његово *очекивање наслеђа*

(Anwartschaft) *одржава* и ако умре *пре* него што *отпадне* раније позвани на наслеђе, те *прелази* на наследнике његове с *правом одбијања* наслеђа (§. 1952.).

144. — Ко је пак у свакој парентели позван да *пре* других сродника наследи, није подједнако уређено у свима парентелама.

У *првим* трима парентелама постоји *право помицања* (Eintrittsrecht) само у корист *удаљенијих потомака*, а у осталима не постоји. То право одговара т. зв. „*праву представљања*“ у општем немачком праву. Али, ипак, оно није усвојено у оном облику, који му је дала старија доктрина и у којем је оно усвојено у француском и аустријском законику. По том старијем праву представљања само се *умрли* предак, а не жив, може представљати, и онај, ко хоће да га у наслеђивању ког другог сродника представља, мора бити не само *потомак* већ и *наследник*. Истина и Немачки Општи Грађански Законик говори о помицању даљег потомка на место ближега „који није жив“ (§. 1924. ал. 3.), али су с тим случајеви *напореда* стављени и они, у којима отпада *ближи* потомак оставиочев што је *одбио* наслеђе (§. 1950. ал. 2.), или, што се *одрекао* истога (§. 2346), или, што је извршном пресудом судском оглашен за *недостојнога* (§§. 2342. и 2343.), или, што је тестаментом *искључен* из наслеђа.

Удаљенији потомак наслеђује по *свом* властитом праву, а не по праву онога кога представља, те зато му и не смета недостојност онога кога представља нити му мора бити наследник.

145. — У ред законих наследника увршћен је и *преживели супруг* оставиочев.

146. — *Закони је ред наслеђа* овај:

1) У *првом* реду (§. 1924.) су наследници *сви непосредни потомци* оставиочеви, на име: *деца* или *синови* и *кћери* његове и *сва унучад*, *праунучад*, *прапраунучад* и т. д., мушка и женска по сину и по кћери.

Оца наслеђују само брачна, а *матер* и брачна и ванбрачна.

Деца прво наслеђују и *деле* наслеђе по *главама*.

Унучад наслеђују само тада, ако им је *родитељ* умро пре оставиоца, или, ако, будући жив, не задобије наслеђа. Помичући се на *његово* место, они наслеђују и међу собом

деле опет по главама *онај део* наслеђа, који би њему (parens praedefunctus) припао да је сâм собом наследио. Унучад наслеђују, дакле, *по стаблима*.

Ово исто вреди и за *праунучад* и т. д.

147. — Поред потомака (деце, унучади и т. д.) наслеђује и *преживели супруг* оставиочев и то увек *четвртину* наслеђа, без обзира на број потомака који наслеђују (§. 1931. ал. 1.).

148. — 2) У *другом* су реду наследници *родитељи* (отац и мати) оставиочеви и *њихови пошомци*, дакле браћа и сестре оставиочеве и њихни потомци (§. 1925.).

Отац и *мати* први наслеђују и свако од њих добива *половину* заоставштине (као год и по старом праву т. зв. Schossfallrecht).

Кад оба родитеља наслеђују, браћа и сестре ништа не наслеђују. На њих позив за наслеђивање прелази тек тада, кад је пре оставиоца умро бар један родитељ. И тако, и данас браћа и сестре наслеђују „преко родитељских рамена“ (über die Schultern der Eltern), као и по старом германском праву. Дакле,

а) кад само *један* родитељ наслеђује, он добива *своју* *половину*, а *половину умрлога* родитеља наслеђују његови *потомци* (деца, односно унучад и т. д.) по *праву помицања*. Ако нема потомака умрлога родитеља, тад *преживели родитељ* наслеђује *сву* заоставштину синовљеву или кћерину. А

б) ако нема ни оца ни матере, онда наслеђује *њихово* *потомство*, дакле *браћа* и *сестре* и *њихово* *потомство*, по праву помицања.

Овде је основна мисао та: да *слободну* *половину* очеву или *материну* наслеђују његови односно њени потомци, као да је она *лична* заоставштина очеве или материна. А из тога онда излази: да овлашћење за наслеђивање не зависи од тога да ли су остала (сем оставиоца) деца умрлога родитеља *рођена браћа* и *рођене сестре* оставиоцу или су само *полурођена* браћа и *полурођене сестре*, пошто *половину свакога* родитеља наслеђују само *његови* потомци. По томе, рођени брат или рођена сестра *двоструко* наслеђује оставиоца, кад им родитељи нису живи, јер он или она учествује у деоби *сваке* *половине*, и очеве и материне.

Браћа и сестре деле *половине* својих родитеља *по главама*, а њихови потомци *по стаблима*.

149. — *Преживели супруг* поред родитеља односно њихових потомака добива *половину* наслеђа (§. 1931. ал. 1.).

150. — У *трећем* су реду (§. 1926.) наследници: *родитељи оца* и *родитељи матере* оставиоцеве (т. ј. дед и баба му по оцу и дед и баба му по матери) и *њихови потомци*.

По правилу, постављеном у *другом* реду, наслеђе се и овде дели *по пола* на две линије, очеву и материну, по *једну* половину наслеђују *родитељи оца* оставиоцевог, а *другу* — *родитељи матере* његове, затим и једни и други деле *своју* половину опет *по пола*, те једну *четвртину* добија *дед* а *другу баба*.

Ако *кога* родитеља оца или матере оставиоцеве нема, онда на *место* његово домазе *његови потомци*. Нема ли тих потомака, онда његов део наслеђује његов супруг, т. ј. други родитељ оца или матере оставиоцеве. А ако нема ни тог *другог* родитеља, онда наслеђују потомци његови.

Најпосле, ако нема *ни једног* родитеља оца или матере оставиоцеве ни њихових потомака, онда део те изумрле линије наслеђује она друга линија, разуме се најпре *дед* и *баба*, па место њих њихови потомци начином како напред изложисмо.

За *потомке*, који ступају на место својих предака, вреде прописи о наслеђивању у *првом* реду; дакле, *део*ба међу потомцима *првога* степена (а то су *деца* умрлога предка, на чије се место ступа) бива *по главама*, а међу *удаљенијима*, *по стаблима*.

151. — Поред *родитеља оца* и *родитеља матере* оставиоцеве наслеђује и *преживели супруг* његов и то *половину* његове заоставштине, а осем тога и *оно*, што би били наследили *потомци* отпалих родитеља оставиоцевог оца или матере, кад не би наслеђивао преживели супруг. (§. 1931. ал. 2.).

152. — 4) У *четвртном* су реду (§. 1928.) наследници *прадед* и *прабаба* како *по оцу* тако *по матери* и *њихови потомци*.

Они овако наслеђују:

а) ако су оставиоца преживели *оба прадеда* и *обе прабабе*, онда они сви скупа наслеђују свога праунука и *деле* његову заоставштину на *равне* делове, без разлике којој линији припадају; а

б) ако га је преживео само *један* такав предак (прадед или прабаба), он *сам* наслеђује сву заоставштину, искључујући све потомке оних других раније помрлих предака;

в) по смрти *тога једнога* предка, који је *преживео* оставиоца, заоставштину праунукову, коју је тај предак задобио, наслеђују *само његови потомци*; и

г) ако га није преживео *ниједан* прадед и *ниједна* прабаба, наслеђује га онај побочни сродник, *ко је најближи*, без обзира којој линији припада и да ли је потомак само прадедов или само прабабин. А ако има *више* таквих *најближих* побочних сродника, они *деле* наслеђе на равне делове.

Као што се види у овом реду *престаје* вредити *право помицања*.

153. — У овом реду *преживели супруг* наслеђује такође *половину* заоставштине, ако с њим уједно наслеђују *оба* прадеда и *обе* прабабе оставиоцеве, који добивају ону *другу* половину. Ако пак кога прадеда или које прабабе нема, онда његов односно њен *део* наслеђује опет *преживели супруг*, а не потомци отпалога прадеда или отпале прабабе.

А ако нема *ни једнога* прадеда и *ни једне* прабабе, преживели супруг *сам* наслеђује *сву* заоставштину, искључујући *све* потомке речених предака оставиоцевих.

154. — 5) У *петом* су реду наследници *чукундед* и *чукунбаба*, како *по оцу* тако и *по матери* оставиоцевој и *њихови потомци*.

Ови сродници наслеђују онако исто као и они у четвртном реду. (§. 1929.).

И *преживели супруг* наслеђује овде онако као и у четвртном реду. (§. 1931. ал. 2.).

155). — И за све остале редове: *шести*, *седми* и тако даље вреди све што вреди за *пети* ред. (§. 1929.).

IX. Швајцарско право

156. — I. По грађанском законнику, који је проглашен 10. децембра 1907. год., а који ће стати на снагу тек 1. јануара 1912. год., интестатски су наследници:

а) *крвни сродници* и то: *потомци* оставиоцеви, затим *предци* и то само *родитељи* и *дедови* и *бабе* по оцу и по матери (les grands-parents) и њихово потомство; и

б) *преживели супруг.*

У недостатку ових наследника наслеђе припада *кантону*, у којем је оставилац имао свој *последњи домицил*, или *општини* коју одређује законодавство тога кантона (art. 466.).

157. — *Представљање* је допуштено и у нисходној и у усходној линији.

158. — II. Наслеђивање бива овим редом:

1) *Потомци* оставиоचेви (art. 457.). Они су *најближи* наследници.

Деца наслеђују по главама.

Раније помрлу децу *представљају* њихови потомци, који наслеђују *по стаблима* у свима степенима.

159. — 2) *Родитељи* (art. 458.). Оставиоца, који није оставио потомства, наслеђују *отац* и *мати* и деле наслеђе *по главама*.

Раније умрлог оца и матер *представљају* њихови *потомци* и наслеђују *по стаблима* у свима степенима.

У недостатку наследника у једној линији, све наслеђе даје се наследницима друге линије.

160. — 3) *Дедови и бабе* (по *оцу* и по *матери*) art. 459. Они наслеђују *по главама* у свакој линији, очевој и материној.

Раније умрлог деду или бабу *представљају* њихови *потомци*, који наслеђују *по стаблима* у свима степенима.

У случају смрти деда или бабе у очевој или материној линији, без потомства, наследни део његове или њене линије припада наследницима исте линије.

У случају смрти деда и бабе из једне линије, без потомства, све наслеђе припада наследницима из друге линије.

161. — Дедови и бабе и њихови потомци су *последњи* крвни сродници. Ипак, прадед и прабаба по оцу и прадед и прабаба по матери (les arrière-grands-parents) имају право на *уживање* дела, који би наследили њихови потомци да су преживели оставиоца.

Ово право уживања, у случају њихове раније смрти, прелази на браћу и сестре деда и бабе по оцу и по матери (art. 460.).

162. — Ванбрачни сродници, с материне стране, имају иста наследна права као и законити. А они с очеве стране имају их само тада, ако ванбрачно дете следује положају

очевом услед признања или декларације очинства (патернитства. — art. 461.).

163. — *Преживели супруг* може, по свом избору, ако је оставилац оставио потомке, захтевати *половину* на *уживање* или *четвртину* наслеђа у *својину*.

У конкурсу с оцем или матером оставиочевом и њиховим потомством, он има право на *четвртину* у *својину* или на *три четвртине* за уживање; у конкурсу с дедовима и бабама и њиховим потомством, на *половину* у *својину* а другу *половину* за *уживање*; а у недостатку ових предака и њиховог потомства, на *цело* наслеђе (art. 462.).

164. — Преживели супруг може захтевати у своје време, место уживања, еквивалентну годишњу *ренту*. Ако је уживање преобраћено у ренту, он може, ако би му права била у опасности, захтевати да му сунаследници даду обезбеђења (art. 463.).

165. — На захтев својих сунаследника, преживели супруг дужан је дати им обезбеђења, ако ступи у *други* брак или им права доведе у опасност (art. 464.).

166. — *Усвојено дете* и његови потомци имају према *усвојоцу* исто наследно право као и *законити* му *потомци*.

Усвојење, пак, *не даје* усвојоцу и његовим сродницима никакво право на наслеђе усвојенога детета (art. 465.).

Inv. br.
3 9868

ШТАМПАРСКЕ ГРЕШКЕ

На страни	5.	у	12.	реду	оздо	место	<i>равноправно</i>	треба	<i>равно</i>
" "	6.	"	13.	"	"	"	<i>сматрани</i>	"	<i>сматрана</i>
" "	8.	"	11.	"	"	"	<i>навске</i>	"	<i>натске</i>
" "	"	"	2.	"	"	"	она	"	онај
" "	9.	"	1.	"	озго	"	successorinm	"	successorium
" "	"	"	2.	"	"	"	legitini	"	legitimi
" "	12	"	2.	"	"	"	ипах	"	ипак
" "	"	"	22.	"	"	"	да	"	за
" "	13.	"	9.	"	"	"	оставиочева	"	оставиочеве
" "	16.	"	1.	"	"	"	héritier	"	héritiers
" "	"	"	15.	"	"	"	интестантских	"	интестатских
" "	"	"	9.	"	оздо	"	dtoit	"	droit
" "	32.	"	7.	"	"	"	после речи	у	<i>првом реду</i> додај:

наслеђују.
